

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง แนวทางการพัฒนา Startup ของไทย :
ถอดบทเรียนจากโปแลนด์

จัดทำโดย นายจีระศักดิ์ ป้อมสุวรรณ
รหัส 13033

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล (Individual Study)

เรื่อง แนวทางการพัฒนา Startup ของไทย : ถอดบทเรียนจากโปแลนด์

จัดทำโดย นายจิระศักดิ์ ป้อมสุวรรณ
รหัส 13033

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต วิมล คิตชอบ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. กฤตินี ณัฏฐวุฒิสิทธิ์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทเรศ ศรีโชติ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ในช่วง 7-8 ปีก่อนสถานการณ์โควิด-19 ธุรกิจ Startup ถือว่าเป็นธุรกิจที่เป็นที่น่าจับตามองเป็นอย่างยิ่ง ความสำเร็จจาก Startup รายใหญ่ ๆ ที่ก้าวมาเป็นบริษัทระดับโลก เช่น Google Facebook AirBnB Instagram ทำให้ Startup กลายเป็นธุรกิจที่ “เนื้อหอม” และหลายประเทศให้การส่งเสริม รวมทั้งไทยและโปแลนด์ก็มีแนวทางในการสนับสนุนธุรกิจ Startup เช่นกัน

รายงานการศึกษานี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่าในความพยายามของไทยและโปแลนด์ในการสร้างระบบนิเวศของ Startup นั้น มีข้อเหมือนหรือข้อแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์คืออะไร และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับไทยอย่างไรได้บ้างหรือไม่ โดยกำหนดกรอบการศึกษาไว้ในช่วงปี 2562-2564 กล่าวคือ 1 ปีก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 เพื่อพิจารณาระบบนิเวศในช่วงที่นโยบายต่าง ๆ ดำเนินไปตามปกติ และผลกระทบต่อ Startup ทั้งสองประเทศภายหลังเกิดสถานการณ์โควิด-19 แล้ว

จากการศึกษาพบว่า ระบบนิเวศของไทยและโปแลนด์นั้น มีความเหมือนและความต่างกันหลายประการ โดยมีความเหมือนกันเช่นเป็นประเทศที่มีโครงสร้างประชากรขนาดใหญ่ซึ่งเป็นตลาดภายในที่เอื้อต่อการเติบโตของ Startup รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมที่ชัดเจน รวมถึงมีมาตรการทั้งด้านภาษีและไม่ใช้ภาษี อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศก็มีความแตกต่างกันในหลายมิติ เช่น การที่โปแลนด์เข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (EU) ทำให้ได้รับงบประมาณมหาศาล โครงสร้างบุคลากรด้าน IT/ICT เทคโนโลยี ซึ่งโปแลนด์มีจำนวนมากกว่าไทยกว่า 10 เท่า บทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนด้านการเงินให้แก่ Startup ทางตรงผ่าน VC หรือปัจจัยสนับสนุนอื่นของโปแลนด์ที่เอื้อต่อการเติบโตของ Startup เช่น บทบาทภาคเอกชนทั้ง VC และ NGOs ที่เกี่ยวข้อง การมีระบบฐานข้อมูล ด้านต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดทำและประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เป็นต้น

จากจุดแข็งหลายประการของโปแลนด์ทำให้ในช่วงโควิด-19 การลงทุนใน Startup จาก VC ต่างประเทศและในประเทศยังเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมี Startup อยู่ในด้าน IT/ICT เทคโนโลยี พลังงาน เทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี หุ่นยนต์อุตสาหกรรม รวมกว่าร้อยละ 84 ซึ่งล้วนเป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคต ในขณะที่ Startup ในไทยได้รับผลกระทบพอสมควรเนื่องจากเศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวตั้งแต่ปี 2561 มาแล้ว ทำให้การเข้ามาของโควิด-19 ได้ซ้ำเติมต่อ Startup โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว อาหารและบริการ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่าไทยยังมีจุดแข็งและโอกาสหลายประการ แต่โดยที่ทรัพยากรของภาครัฐมีจำกัดภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ไทยอาจต้องวางยุทธศาสตร์ให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น

รวมถึงพัฒนาองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมบุคลากรด้านเทคโนโลยี การพัฒนาฐานข้อมูลในลักษณะ Big Data เพื่อสนับสนุน Startup ของไทยให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 โดยผู้เขียนได้เลือกศึกษาหัวข้อเกี่ยวกับ Startup ของไทยและโปแลนด์ด้วยความสนใจจากการที่ผู้เขียนได้ปฏิบัติหน้าที่ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอร์ซอ และได้มีส่วนในการประสานงานการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้าน Startup ของไทยคือสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (NIA) กับหน่วยงานด้าน Startup ของโปแลนด์หลายองค์กร ตั้งแต่ก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 และได้เห็นผลกระทบของสถานการณ์โควิด-19 ต่อ Startup ในทั้งสองประเทศ ทำให้ประสงค์จะศึกษาถึงพื้นฐานความแตกต่างของระบบนิเวศในทั้งสองประเทศ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์ เพื่อนำมาประมวลเป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยในการพิจารณาใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาระบบนิเวศของไทยต่อไป

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ที่ปรึกษาอันประกอบด้วย เอกอัครราชทูต วิมล คิตชอบ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รศ. ดร. กฤตินี ณัฏฐวุฒิสิทธิ์ และ ผศ. ดร. ภัทเรศ ศรีโชติ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการทำการศึกษาฉบับนี้ โดยเฉพาะการตีกรอบประเด็นการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงผู้อำนวยความสะดวกและเจ้าหน้าที่สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการทุกท่านที่อำนวยความสะดวกทั้งในการอบรมและการประสานงานการนำเสนอรายงานการศึกษาในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งมีความท้าทายอย่างมาก แต่สถาบันฯ ก็ได้กรุณาประสานงานในทุกเรื่องอย่างดียิ่ง

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณนายเชษฐพันธ์ มากสัมพันธ์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงวอร์ซอ ที่ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ให้ผู้ศึกษาเดินทางเข้ารับการอบรมในหลักสูตรนี้ รวมถึงให้คำชี้แนะต่อหัวข้อการศึกษาตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้ผู้ศึกษาสามารถวางแผนทางการศึกษาได้อย่างมีระบบและรอบด้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอร์ซอทุกท่าน ที่ได้เสียสละและเต็มใจรับภาระงานที่สถานเอกอัครราชทูตมากขึ้นในขณะที่ผู้ศึกษาเดินทางมาเข้าร่วมการอบรม

ในโอกาสนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การสนับสนุนผู้ศึกษาเสมอมา รวมถึงคู่สมรสและบุตรชายทั้งสอง ที่ยินดีให้ผู้ศึกษาเดินทางมาเข้ารับการอบรมเป็นเวลากว่า 3 เดือน ซึ่งเป็นการห่างกันที่นานที่สุดเท่าที่ผ่านมา และเป็นกำลังใจอันสำคัญตลอดระยะเวลา 3 เดือนของการอบรม รวมถึงผู้เข้าร่วมรับการอบรมหลักสูตรทุกท่าน ที่แม้จะพบกันผ่านการอบรมทางออนไลน์เป็นส่วนมาก แต่ก็มิตรภาพให้แกกันภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ และหวังว่ามิตรภาพนี้จะงอกงามขึ้นตามสถานการณ์ที่ดีขึ้นในอนาคต

จีระศักดิ์ ป้อมสุวรรณ

กันยายน 2564

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	4
1.4 คำถามการศึกษา	5
1.5 สมมติฐานการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ของการศึกษา	5
1.7 นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดทฤษฎี	8
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
บทที่ 3 ผลการศึกษา	15
3.1 การเริ่มต้นและการพัฒนาระบบนิเวศเพื่อส่งเสริมธุรกิจ Startup	15
3.2 ภาพรวมระบบนิเวศในปี 2562 ของไทยและโปแลนด์	19
3.3 ผลกระทบของโควิด-19 ต่อระบบนิเวศของไทยและโปแลนด์ในปี 2563-2564	28
3.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์	34
3.5 ความร่วมมือระหว่างไทยและโปแลนด์ด้าน Startup	39
3.6 SOAR Analysis	40
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	44
4.1 สรุปผลการศึกษา	44
4.2 ข้อเสนอแนะ	45
บรรณานุกรม	49
ประวัติผู้เขียน	54

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	การเปรียบเทียบอันดับด้านระบบนิเวศ Startup ไทยและโปแลนด์ระหว่าง 2562-2564	34
ตารางที่ 2	SOAR Analysis สำหรับการพัฒนา Startup ของไทยภายหลังยุคโควิด-19	41

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	โมเดลประเทศไทย 4.0	9
ภาพที่ 2	อุตสาหกรรม First S-Curve และ New S-Curve	10
ภาพที่ 3	การผนวกธุรกิจ Startup กับการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมาย	10
ภาพที่ 4	ข้อแตกต่างระหว่าง SWOT และ SOAR	13
ภาพที่ 5	ระบบนิเวศของ Startup ในไทย	20
ภาพที่ 6	การระดมทุนของ Startup ไทยในปี 2562	22
ภาพที่ 7	อัตราส่วนการระดมทุนของ Startup ไทยในปี 2562	24
ภาพที่ 8	ประเทศยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกที่เข้าเป็นสมาชิก EU ในปี 2547	26
ภาพที่ 9	Real GDP รายไตรมาสปี 2561-2562	29
ภาพที่ 10	โครงการให้การสนับสนุนแก่ Startup และ SMEs	30
ภาพที่ 11	Startup 9 รายของโปแลนด์ที่ได้รับเงินลงทุนจำนวนมากจาก VC ในปี 2562	31
ภาพที่ 12	การลงทุนของ VCs ใน Startup ของโปแลนด์รายไตรมาส	32
ภาพที่ 13	การลงทุน VC กลุ่มต่าง ๆ ใน Startup ของโปแลนด์	33
ภาพที่ 14	ประเทศที่มีระบบนิเวศดีที่สุดใน 20 อันดับแรกใน Global Startup Ecosystem Index	35

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

ในช่วง 7-8 ปีที่ผ่านมา คนไทยจะได้ยินกับคำว่า Startup ขึ้นมา โดยคำ ๆ นี้ดูเหมือนเป็นคำใหม่ในแวดวงเศรษฐกิจที่ถูกใช้อย่างแพร่หลาย และได้รับการ “ชูโรง” จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างมาก โดยยกตัวอย่างจากกรณี Startup จากต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในระดับโลก เช่น Google หรือ Facebook ซึ่งมีการเติบโตในลักษณะก้าวกระโดด (exponential) และหากไทยสามารถพัฒนา Startup ให้ประสบความสำเร็จได้ ก็จะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบธุรกิจที่สามารถพาเศรษฐกิจไทยให้พ้นจากกับดักรายได้ปานกลางได้

อย่างไรก็ตาม คนทั่วไปยังมีความสับสนกับคำว่า Startup ว่าคืออะไร มีนิยามอย่างไร ต่างจากธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หรือไม่อย่างไร เหตุใดถึงคาดว่า Startup จะมาช่วยยกระดับเศรษฐกิจไทยได้ และหากทำได้จริงปัจจัยใดจะนำไปสู่ความสำเร็จในการผลักดันธุรกิจ Startup ได้

โดยที่ผู้ศึกษารายงานฉบับนี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอร์ซอ ประเทศโปแลนด์ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2561 และก็ได้เห็นธุรกิจ Startup ที่โปแลนด์ที่ค่อนข้างเติบโต และได้รับการส่งเสริมค่อนข้างเป็นระบบ จึงก่อให้เกิดความสนใจว่าการส่งเสริมระบบนิเวศของ Startup ในโปแลนด์นั้นดำเนินการอย่างไร มีความเหมือนและความแตกต่างจากไทยหรือไม่อย่างไร และโดยที่ไทยเองก็มีการชูประเด็นเรื่อง Startup ในสื่อหรือแวดวงต่าง ๆ พอสมควร ในทางปฏิบัติไทยเรามีความแข็งแกร่งในธุรกิจด้านนี้เพียงใดและสามารถนำวิธีการที่รัฐบาลโปแลนด์สนับสนุน Startup มาปรับใช้กับไทยในการสนับสนุน Startup ในไทยได้หรือไม่อย่างไร

นอกจากนี้ ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ได้เกิดภาวะวิกฤตการณ์โควิด-19 ซึ่งกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของทุกประเทศทั่วโลก โดยโปแลนด์ได้รับผลกระทบในเชิงจำนวนผู้ติดเชื้อค่อนข้างมาก เช่นเดียวกับประเทศในยุโรปต่าง ๆ การติดเชื้อในระลอกที่ 2 ช่วงเดือนตุลาคม 2563 ถึงมกราคม 2564 มีผู้ติดเชื้อรายวันสูงสุดกว่าวันละ 25,000 คน และการติดเชื้อสูงสุดในระลอกที่ 3 ช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงปลายเดือนเมษายน 2564 มีผู้ติดเชื้อรายวันสูงสุดกว่าวันละ 35,000 คน ซึ่งรัฐบาลโปแลนด์ได้ล็อกดาวน์ประเทศในช่วงต้นและเริ่มผ่อนคลายเป็นขั้นตอนให้สอดคล้องกับมาตรการของ EU ในขณะที่ไทยเอง แม้ช่วงตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 ถึงเมษายน 2564 จะมีตัวเลขการติดเชื้อค่อนข้างต่ำ

เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ แต่รัฐบาลก็มีมาตรการเข้มงวด เช่น การห้ามเครื่องบินจากต่างประเทศเข้าประเทศ การล็อกดาวน์หลายครั้ง และจากนั้นภายหลังเดือนเมษายน 2564 สถานการณ์การติดเชื้อก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ทำให้ต้องล็อกดาวน์อีกครั้ง

สถานการณ์โควิด-19 และการล็อกดาวน์หลายโอกาสในทั้งสองประเทศย่อมมีผลต่อธุรกิจต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นที่น่าสนใจต่อผู้ศึกษาว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีผลต่อ Startup ทั้งในไทยและไปแลนด้อย่างไร ธุรกิจ Startup ในทั้งสองประเทศได้รับผลกระทบในเชิงลบ ไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ และ Startup ซึ่งดูเหมือนเป็นธุรกิจที่ถูกชูโรงให้เป็นธุรกิจในยุคใหม่นี้ สามารถเผชิญกับสภาวะวิกฤตได้ดีเพียงใด

เมื่อศึกษาในรายละเอียดเบื้องต้น ผู้ศึกษาจึงได้พบว่าประเทศไทยภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดำเนินนโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-Based Economy) เพื่อนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง และใช้เป็นโมเดลในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไปสู่การแข่งขันด้วยฐานขององค์ความรู้ การใช้นวัตกรรม สามารถกระจายโอกาสในการพัฒนาอย่างทั่วถึง และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อผลักดันนโยบายดังกล่าว รัฐบาลได้วางภารกิจไว้ 5 ด้าน คือ

1) การเตรียมคนไทยให้พร้อมสู่การเป็นประเทศพัฒนา ซึ่งเป็นภารกิจด้านการพัฒนาคน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งเป้าหมายสำคัญคือการช่วยให้หลุดพ้น จากความเหลื่อมล้ำ และสร้างสรรค์สังคมที่มีความมั่นคงในทุกมิติ

2) การพัฒนาคลัสเตอร์เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต เป็นภารกิจการพัฒนา 12 อุตสาหกรรมแห่งอนาคต¹ ภายใต้เป้าหมายหลักของการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง เพื่อเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ มาสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเองในระดับที่เหมาะสม

3) การส่งเสริมผู้ประกอบการหรือธุรกิจใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Startup) เป็นภารกิจส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง ให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในอนาคต พร้อมกับสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสมกับ Startup ในทุกด้าน เช่น การลงทุน ความพร้อมด้านตลาดหุ้น

¹ 12 อุตสาหกรรมเป้าหมาย ประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือ S-Curve ได้แก่ อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร และ New S-Curve ได้แก่ อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ อุตสาหกรรมดิจิทัล อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร และเพิ่มอีก 2 กลุ่มอุตสาหกรรมคืออุตสาหกรรมป้องกันประเทศ อุตสาหกรรมพัฒนาบุคลากรและการศึกษา

เพื่อขยายธุรกิจหรือออกสู่ตลาด และผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางและปลายทางการลงทุน Startup ในอาเซียน

4) การเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นภารกิจในการการจัดตั้ง ศูนย์นวัตกรรมในระดับภูมิภาคจะช่วยกระจายโอกาสและความมั่งคั่งที่เคยกระจุกตัวในกรุงเทพฯ ไปสู่ จังหวัดอื่น ๆ เช่น ศูนย์นวัตกรรมด้านเกษตรและอาหาร ศูนย์นวัตกรรมด้านสังคมสูงอายุ ศูนย์นวัตกรรมด้านเมืองอัจฉริยะ ศูนย์นวัตกรรมด้านพลังงานอัจฉริยะและศูนย์นวัตกรรมด้าน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และทำให้แต่ละจังหวัดมีความเข้มแข็งสูง ด้วยยุทธศาสตร์ “จังหวัด 4.0” ที่เน้น การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

5) การบูรณาการอาเซียนและเชื่อมประเทศไทยสู่ประชาคมโลก เป็นภารกิจการเตรียม ความพร้อมเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และเชื่อมเศรษฐกิจไทยกับเศรษฐกิจของอาเซียน ภูมิภาคและของโลก²

โดยที่การส่งเสริม Startup เป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญของนโยบายดังกล่าว สำนักงาน นวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ NIA ได้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่หลักในการสนับสนุนธุรกิจ Startup ของไทยให้เติบโตและเข้มแข็ง ซึ่งการสนับสนุนนั้นเป็นไปในหลายรูปแบบ เช่น จัดสรร ทรัพยากรแก่ผู้ลงทุน Startup เพื่อสนับสนุนกลุ่มธุรกิจ Startup ให้เติบโตแบบก้าวกระโดดได้อย่าง รวดเร็ว การขับเคลื่อนการส่งเสริมระบบนิเวศ (Startup ecosystem) การส่งเสริมให้มีหน่วยบริการ เบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One-Stop Service : OSS) เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการส่งเสริมดำเนินธุรกิจ ทั้งในและต่างประเทศ ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น (idea stage) จนถึงเริ่มการดำเนินธุรกิจ (commercialization) เป็นต้น³

นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึง NIA ได้ส่งเสริม แนวคิดการทูตเชิงนวัตกรรม (Innovation Diplomacy) เพื่อนำความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาช่วย ขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวสู่การเป็นประเทศแห่งนวัตกรรม ทำให้สถานเอกอัครราชทูตไทยหลายแห่ง รวมถึงสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ได้ผลักดันความร่วมมือด้าน Startup เพื่อนำความร่วมมือ ด้านการต่างประเทศมาสนับสนุนนโยบายประเทศไทย 4.0 ข้างต้นด้วย

สำหรับโปแลนด์นั้นเป็นประเทศหนึ่งที่มีโครงสร้าง Startup ค่อนข้างแข็งแกร่ง มีจำนวน Startup ที่ดำเนินการอยู่ประมาณกว่า 3,000 ราย และกว่าร้อยละ 50 ของ Startup อยู่ในกลุ่ม IT

² Thailand 4.0 ขับเคลื่อนอนาคตสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน, วารสารไทยคู่ฟ้า เล่ม 33 (มกราคม-มีนาคม 2560: 7-11, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://spm.thaigov.go.th/FILEROOM/spm-thaigov/DRAWER004/DATA0000/00000368.PDF> [23 มิถุนายน 2564].

³ Startup ไทยในบทบาทของ NIA, สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.nia.or.th/STARTUPNIA> [23 มิถุนายน 2564].

และ ICT มีหน่วยงานรัฐสนับสนุนอย่างจริงจัง มีบริษัทที่พร้อมลงทุนใน Startup (venture capital: VC) กว่า 130 บริษัท และมีศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ (accelerators /incubators) กว่า 100 แห่ง นอกจากนี้ โปแลนด์ยังได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรป (EU) ในแง่งบประมาณจำนวนมาก เพื่อเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจจากระบบคอมมิวนิสต์ไปสู่เศรษฐกิจที่ทันสมัย มีนวัตกรรม และงบประมาณจำนวนดังกล่าว ส่วนหนึ่งก็ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างระบบนิเวศ Startup

การที่โปแลนด์ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตของ Startup จะได้รับผลกระทบต่อสถานการณ์โควิด-19 หรือไม่อย่างไร จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา และไทยน่าจะ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะสำหรับการพัฒนา Startup ของไทยภายหลังจาก วิกฤตโควิด-19

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระบบนิเวศของ Startup ไทยและโปแลนด์

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์ในการพัฒนาระบบนิเวศ และ ประมวลเป็นข้อเสนอในการพัฒนาการส่งเสริม Startup ของไทยต่อไป

1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

รายงานการศึกษานี้จะศึกษาเปรียบเทียบระบบนิเวศด้าน Startup ของไทย และโปแลนด์ในช่วงระหว่างปี 2562-2564 เนื่องจากปี 2562 คือปีก่อนที่สถานการณ์โควิด-19 จะแพร่ระบาด จึงถือเป็นช่วงที่ระบบนิเวศด้าน Startup ของไทยและโปแลนด์สะท้อนภาวะ “ปกติ” ของการดำเนินการด้านนโยบาย Startup ในทั้งสองประเทศ รวมถึงการใช้ทรัพยากรเพื่อส่งเสริมธุรกิจ Startup ในด้านต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม เมื่อสถานการณ์โควิด-19 เริ่มระบาดอย่างรุนแรงในปี 2563-2564 ซึ่งมีผลกระทบในวงกว้างต่อโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจและธุรกิจ Startup การศึกษาในช่วง 2 ปี ตั้งแต่เกิดภาวะโรคระบาดนี้จึงจะสามารถสะท้อนสถานะความแข็งแกร่งของโครงสร้างระบบนิเวศ Startup ในแต่ละประเทศได้เป็นอย่างดี

1.3.2 วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

รายงานการศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการรวบรวมและประมวลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ กล่าวคือ

1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยที่การได้มาซึ่งข้อมูลปฐมภูมิผ่านการสัมภาษณ์ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก ผู้ศึกษาจึงจะใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการเข้ารับฟังบรรยายจากผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ Startup เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ

2) ข้อมูลทุติยภูมิ จากการสืบค้นเอกสารและบทความต่าง ๆ ของทั้งไทยและโปแลนด์

ทั้งนี้ รายงานการศึกษาคงใช้กรอบแนวคิดเรื่องนโยบายประเทศไทย 4.0 การทูตเชิงนวัตกรรม และแนวทางวิเคราะห์ SOAR Analysis (Strengths, Opportunities, Aspirations, Results) เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป อนึ่ง SOAR Analysis เป็นแนวทางการวิเคราะห์ที่พัฒนามาจาก SWOT Analysis แต่มีจุดเด่นที่ต่างจาก SWOT คือ SOAR เป็นแนวทางที่เน้นการวิเคราะห์เชิงบวก (Appreciative Inquiry) ผ่านการปรับมุมมอง (reframe) ปัจจัยจุดอ่อนและสิ่งท้าทายให้เป็นโอกาส และมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ จึงทำให้ SOAR เป็นวิธีวิเคราะห์ที่มองปัจจัยแวดล้อมเชิงบวก และมีมุมมองของแผนปฏิบัติการในเวลาเดียวกัน ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับหัวข้อและแนวทางของรายงานการศึกษานี้

1.4 คำถามการศึกษา

1.4.1 ระบบนิเวศของ startup ในไทยและโปแลนด์ เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

1.4.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาระบบนิเวศ Startup ในโปแลนด์คืออะไรและสามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาระบบนิเวศของไทย โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ได้หรือไม่ อย่างไร

1.5 สมมติฐานการศึกษา

ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนา Startup ในโปแลนด์น่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายการส่งเสริม Startup ของไทยได้ในระดับหนึ่ง

1.6 ประโยชน์ของการศึกษา

รายงานการศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจระบบนิเวศของไทยและโปแลนด์ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์ในการส่งเสริม Startup ประมวลเป็นบทเรียนในการต่อยอดการส่งเสริมและพัฒนา Startup ของไทย

1.7 นิยามศัพท์

1.7.1 Startup

คำว่า Startup ยังไม่ถูกบัญญัติเป็นภาษาไทยอย่างเป็นทางการ จึงยังไม่มีคำแปล แต่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ (National Startup Committee-NSC) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า Startup คือ “ธุรกิจเกิดใหม่ที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการซึ่งมี (1) นวัตกรรมในรูปแบบธุรกิจ (business model innovation) ที่สามารถทำซ้ำ (repeatable) (2) ขยายตลาด (scalable) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และ (3) เติบโตอย่างก้าวกระโดด (exponential growth)”⁴ ซึ่งจะทำให้ Startup ต่างจากธุรกิจเกิดใหม่ประเภทอื่น เช่น ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม และอาจไม่ได้มีจุดหมายที่จะทำซ้ำหรือขยายตัว

ทั้งนี้ ในรายงานการศึกษาฉบับนี้ จะใช้คำว่า “Startup” ในภาษาอังกฤษในการสื่อความหมายแทนการแปลอื่น ๆ

1.7.2 ระบบนิเวศ

ระบบนิเวศ (ecosystem) ในความหมายทั่วไปคือโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ กับบริเวณแวดล้อมที่สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นดำรงชีวิตอยู่⁵ อย่างไรก็ตาม ในบริบทของ Startup ระบบนิเวศคือปัจจัยต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันเพื่อสนับสนุนการเติบโตของ Startup โดยปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวประกอบด้วยบุคคลหรือหน่วยงานที่เป็นปัจเจกหลายบทบาท และองค์กรที่มีส่วนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมและสนับสนุนการทำงานของธุรกิจ Startup โดยปัจเจกบุคคลที่อยู่ในระบบนิเวศของธุรกิจ Startup จะมีบทบาทแตกต่างกันไป เช่น (1) Venture Capital (VC) คือบริษัทที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการจัดหาแหล่งทุนให้แก่ธุรกิจ Startup ด้วยความหวังว่าธุรกิจดังกล่าวนั้นจะสามารถเติบโตให้ผลตอบแทนกับการลงทุน (2) Angel Investors หรือ Business Angles คือบุคคลที่พร้อมจะใช้เงินส่วนตัวมาลงทุนกับธุรกิจ Startup (3) Corporate Venture Capital (CVC) คือบริษัทที่ดำเนินธุรกิจของตนเอง แต่ก็มีเงินทุนที่พร้อมจะร่วมลงทุนกับธุรกิจ Startup นอกจากนี้ระบบนิเวศของ Startup ยังประกอบด้วยองค์กรทางการที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัยด้านการวิจัยหรือศูนย์บ่มเพาะธุรกิจของมหาวิทยาลัย หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น⁶

⁴ ปภาภรณ์ ชุณหะวัณชัย, Thailand Only การกำหนดระบบนิเวศ สำหรับ “Startup” ที่มีความต่าง, ประชาชาติ, (21 กรกฎาคม 2561), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/columns/news-193793> [25 มิถุนายน 2564]

⁵ <https://dict.longdo.com>

⁶ เสรี วงษ์มณฑา, ระบบนิเวศของ Startup, นิตยสาร Hunt (6 ธันวาคม 2561), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://domnickhunterrl.blogspot.com/2018/12/startup.html> [25 มิถุนายน 2564].

1.7.3 การระดมทุนของ Startup

การระดมทุนของ Startup นั้น แบ่งได้เป็นหลายระยะ (stage) และมีชื่อเรียกเฉพาะ กล่าวคือ

- 1) Pre-seed funding ถือเป็นการ “ลงขัน” ระยะเริ่มต้นของ Startup ซึ่งเงินทุนในระยะนี้ก็จะมักมาจากผู้ก่อตั้ง (founder) เพื่อนฝูง หรือญาติพี่น้อง
- 2) Seed funding นับเป็นการระดมทุนอย่างเป็นทางการระยะแรกของ Startup โดยอาจได้เงินทุนจาก Angel หรือ VC ก็ได้ โดยทุนที่ระดมกันในระยะนี้ จะประมาณ 10,000-2 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐ
- 3) Series A funding เป็นการระดมทุนในระยะที่ใหญ่ขึ้น เมื่อ Startup ได้พิสูจน์แล้วว่า มีแผนงานที่ชัดเจน สามารถดำเนินธุรกิจได้จริง มีฐานลูกค้าเพียงพอ และมีอนาคตในการเติบโต โดยทุนที่ระดมกันในระยะนี้จะอยู่ระหว่าง 2-15 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐ
- 4) Series B funding การระดมทุนในระยะนี้ถือเป็นการระดมทุนในระดับที่ใหญ่ขึ้นมาก และมีวงเงินเฉลี่ยของการระดมทุนอยู่ที่ประมาณ 33 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐ และเมื่อเลยจากขั้นนี้ไป เป็น Series C มักจะเรียกว่าธุรกิจนั้น มีความเติบโตเลยความเป็น Startup ไปแล้ว⁷

1.7.4 Decacorn, Unicorn, Centaur, My Little Pony

ในแวดวง Startup มีคำหนึ่งซึ่งจะถูกใช้เป็นการเฉพาะที่ใช้อยู่ และถือเป็นความฝันของ Startup ทุกรายคือคำว่า Unicorn ซึ่งหมายถึงธุรกิจที่มีมูลค่ามากกว่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ขึ้นไป นอกจากคำว่า Unicorn ยังมีคำว่า Centaur (เซนทอร์) ซึ่งเป็นสัตว์ในเทพนิยายที่มีตัวเป็นคนแต่มีขาเป็นม้า ในวงการ Startup หมายถึงธุรกิจที่มีมูลค่ามากกว่า 100 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐ ส่วนอีกคำหนึ่งคือ คำว่า My Little Pony หมายถึงธุรกิจมูลค่าบริษัทมากกว่า 10 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐ อีกทั้งยังมีคำว่า Decacorn หมายถึงธุรกิจที่มีมูลค่ามากกว่า 1 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ⁸

1.7.5 Incubator/Accelerator

ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจของ Startup มีสองประเภทหลัก ๆ คือ Incubator ซึ่งเน้นการช่วยเหลือ Startup ในช่วงเริ่มต้นเมื่อมีแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถตั้งต้นได้ และ Accelerator ซึ่งเน้นให้คำแนะนำเมื่อ Startup เติบโตในระดับหนึ่งแล้ว ซึ่งศูนย์บ่มเพาะแต่ละประเภท จะมีระยะเวลาหลักสูตรการสนับสนุน เพื่อสร้างความชำนาญให้แก่ Startup ในแต่ละช่วงต่าง ๆ กัน

⁷ Reiff, N., Series A, B, C Funding: How It Works, 1 June 2021, [Online], Available from: <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/102015/series-b-c-funding-what-it-all-means-and-how-it-works.asp> [18 July 2021].

⁸ รู้จักกับ Unicorn ในวงการสตาร์ทอัพ พร้อมทิศทางการเกิด Unicorn ในไทย, Techsauce Team, 29 เมษายน 2564, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://techsauce.co/tech-and-biz/what-is-unicorn> [18 กรกฎาคม 2564].

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 นโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0)

เพื่อจะทำความเข้าใจ “ประเทศไทย 4.0” ต้องเข้าใจพื้นฐานระดับการพัฒนาประเทศของไทยซึ่งผ่านกระบวนการพัฒนามาเป็นลำดับขั้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่ยุค 1.0 คือ การเน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขายพืชไร่ พืชสวน เกษตรกรรมพื้นฐาน เช่น ปศุสัตว์ระดับชุมชน เป็นต้น ต่อมาในยุค 2.0 ประเทศไทยเริ่มขยายภาคการผลิตจากเกษตรกรรมไปทางอุตสาหกรรมเบา หรือที่มีกระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน เช่น เครื่องหนัง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเครื่องประดับ เป็นต้น เมื่ออุตสาหกรรมเบาดังกล่าวเริ่มอิ่มตัวและไทยเริ่มมีเทคโนโลยีมากขึ้นก็ก้าวเข้าสู่ยุค 3.0 ซึ่งเป็น ยุคปัจจุบัน เน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น เหล็กกล้า รถยนต์ การกลั่นน้ำมัน การแยกก๊าซธรรมชาติ การผลิตปูนซีเมนต์ เป็นต้น

ไทยในยุคที่สามนี้ แม้จะยังสร้างงานสร้างรายได้ในภาพรวม แต่ก็ทำให้ไทยเป็นประเทศที่มีรายได้ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะเมื่อคำนึงว่า ประเทศอื่นในโลกมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการพัฒนาผ่านเทคโนโลยีนวัตกรรม ทำให้ไทยเหมือน “ย่ำอยู่กับที่” และสูญเสียความสามารถในการแข่งขันหรือการดึงดูดการลงทุนไปในที่สุด นอกจากนี้ การที่ไทยยังอยู่ในยุค 3.0 ทำให้ไทยติดอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง (middle income trap) ไม่สามารถขยับไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้วได้ ด้วยเหตุนี้ ตั้งแต่ปี 2559 รัฐบาลไทยจึงได้ผลักดันนโยบายประเทศไทย 4.0 เพื่อกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจใหม่ (new engines of growth) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลักดันการเปลี่ยนผ่านไทยจากประเทศที่เน้นการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าสูงทางเศรษฐกิจ (value-based economy)

จากแผนภูมิด้านล่างนี้ จะเห็นว่าการผลักดันประเทศในช่วงต่าง ๆ จะต้องการปัจจัยต่างกัน กล่าวคือในช่วงที่ประเทศเติบโตด้วยภาคเกษตรกรรม ทรัพยากรจะเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ในขณะที่ในยุคอุตสาหกรรม ประสิทธิภาพของการผลิตนับเป็นปัจจัยที่สำคัญ แต่หากไทยจะขับเคลื่อนประเทศไปสู่ยุค 4.0 นวัตกรรมจะเป็นหัวใจของการขับเคลื่อน

ภาพที่ 1 โมเดลประเทศไทย 4.0

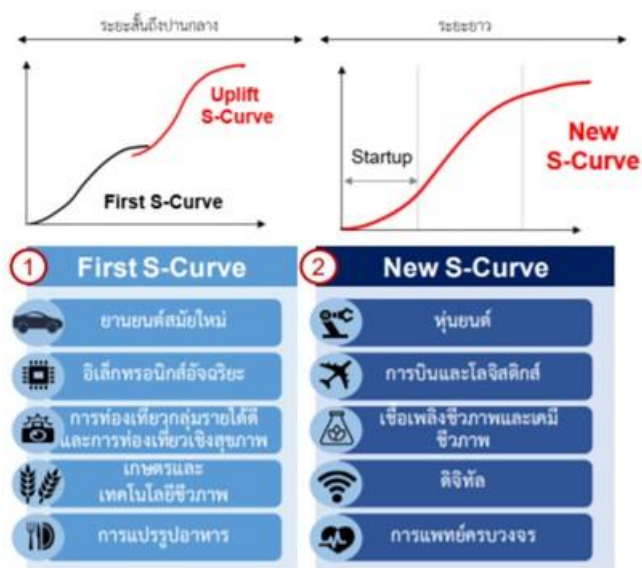
ที่มา: <https://www.excise.go.th/cs/groups/public/documents>

หากจำแนกกลุ่มอุตสาหกรรมของไทยอาจแบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ได้ 3 กลุ่ม ตามมูลค่าทางเศรษฐกิจ และแนวโน้มในการเติบโตในอนาคต ได้แก่

“กลุ่มที่ 1 อุตสาหกรรมต่อยอดอุตสาหกรรมเดิมที่มีศักยภาพ (First S-Curve) คือ อุตสาหกรรมที่ประเทศไทยมีศักยภาพความเชี่ยวชาญในการผลิต และเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าการค้าเป็นจำนวนมาก แต่หากขาดการพัฒนาต่อยอดด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่อุตสาหกรรมกลุ่มนี้จะถึงจุดอิมตัว และมีความสามารถในการเติบโตต่ำ จึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยพัฒนาให้กลุ่มอุตสาหกรรมนี้เติบโตต่อไปได้

กลุ่มที่ 2 อุตสาหกรรมอนาคต (New S-Curve) คือ กลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเข้มข้น กลุ่มนี้มีความสามารถในการเติบโตต่อไปในอนาคตสูง แต่เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมใหม่ยังไม่มีผู้ประกอบการน้อย กลุ่มอุตสาหกรรมยังไม่เข้มแข็ง มูลค่าทางเศรษฐกิจยังไม่มากนักเมื่อเทียบกับกลุ่มแรก ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้ผู้ประกอบการในกลุ่มนี้”⁹

⁹ กระทรวงอุตสาหกรรม, ยุทธศาสตร์การพัฒนากอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oie.go.th/assets/portals/1/fileups/2/files/Industrial%20Master%20Plan/thailandindustrialdevelopmentstrategy4.0.pdf> [25 มิถุนายน 2564].

ภาพที่ 2 อุตสาหกรรม First S-Curve และ New S-Curve

ที่มา: ยุทธศาสตร์การพัฒนากอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) หน้า 10

เพื่อจะส่งเสริมให้อุตสาหกรรมเป้าหมายทั้ง 10 อุตสาหกรรม (และต่อมารัฐบาลได้เพิ่มอีก 2 อุตสาหกรรม คือ อุตสาหกรรมป้องกันประเทศและอุตสาหกรรมพัฒนาบุคลากรและการศึกษา) การแสวงหาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง และการผนวกธุรกิจ Startup เข้ามาในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ จึงมีความจำเป็น ดังภาพที่แสดงความเกี่ยวข้องด้านล่างนี้

Core Technology	10 Industry Clusters	Startup
กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ	การแปรรูปอาหาร การเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ เชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ	• Foodtech • Agritech • Biotech
กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์	การแพทย์ครบวงจร	• Healthtech • Meditech
กลุ่มเครื่องจักรอัตโนมัติ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม	หุ่นยนต์ (Robotics) ยานยนต์สมัยใหม่ การบินและโลจิสติกส์	• Robotech
กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เชื่อมต่ออุปกรณ์ ปัญญาประดิษฐ์ และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว	อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ ดิจิทัล	• Fintech • E-Commerce • Edtech • E-Marketplace • IoT
กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมและบริการที่มีมูลค่าสูง	ท่องเที่ยว	• Designtech • Traveltech • Lifestyle Business • Service Enhancing

ภาพที่ 3 การผนวกธุรกิจ Startup กับการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมาย

ที่มา: ยุทธศาสตร์การพัฒนากอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) หน้า 14

เพื่อบรรลุเป้าหมายของนโยบายประเทศไทย 4.0 รัฐบาลจึงกำหนดภารกิจ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การเตรียมคนไทยให้พร้อมสู่การเป็นประเทศพัฒนา (2) การพัฒนาคลัสเตอร์เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต (3) การส่งเสริมผู้ประกอบการหรือธุรกิจ Startup (4) การเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ และ (5) การบูรณาการอาเซียนและเชื่อมประเทศไทยสู่ประชาคมโลก

การผนวกการส่งเสริม Startup ไว้ในภารกิจของการพัฒนาไทยภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 สะท้อนให้เห็นความสำคัญของ Startup ต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยจากที่เป็นอยู่ปัจจุบันไปสู่เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าได้ในอนาคต

ในขณะที่ไทยมีนโยบายประเทศไทย 4.0 โปแลนด์ก็มีนโยบายในการสนับสนุน Startup ของตน โดยเฉพาะผ่านการสนับสนุนเงินทุนจำนวนมากในการพัฒนาระบบนิเวศ โดยโปแลนด์มีทุนสนับสนุนทั้งจากรัฐบาลโปแลนด์เองและจาก EU ในการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาประเทศสมาชิกใหม่เพื่อให้ทันกับสมาชิกดั้งเดิมของ EU

ทั้งนี้ เมื่อครั้งโปแลนด์เข้าเป็นสมาชิก EU ในปี 2547 นั้น ได้มีประเทศอื่น ๆ จากยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกเข้าเป็นสมาชิก EU พร้อมกันรวม 10 ประเทศ อย่างไรก็ตาม จากการที่โปแลนด์มีประชากรมากที่สุดและมี GDP สูงที่สุดในประเทศสมาชิกใหม่ทั้งหมด ทำให้โปแลนด์เป็นประเทศที่ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมหาศาล และได้รับเงินสนับสนุนจาก EU มากที่สุดเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทั้งเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปฏิรูปเศรษฐกิจให้ทันสมัย โดยงบประมาณจำนวนมากนี้ ส่วนหนึ่งได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างระบบนิเวศของ Startup ด้วย ทั้งการสร้างศูนย์นวัตกรรม จัดตั้งศูนย์บ่มเพาะทางธุรกิจทั้ง incubators และ accelerators การสนับสนุน Startup ผ่าน VC ทำให้ระบบนิเวศของโปแลนด์เสมือนถูก “jump start” ให้เติบโตขึ้นได้อย่างแข็งแกร่ง ทั้งนี้ รายงานการศึกษาจะนำเสนอรายละเอียดดังกล่าวในบทที่ 3 ต่อไป

2.1.2 การทูตเชิงนวัตกรรม

“การทูตเชิงนวัตกรรม (Innovation Diplomacy) เป็นแนวคิดในการนำความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาช่วยขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวสู่การเป็นประเทศแห่งนวัตกรรม โดยเพื่อดำเนินแนวคิดดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ ได้ลงนามความร่วมมือกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ในการตั้งเป้าหมายใน 3 ด้าน

1) การสร้างเครือข่ายในกลุ่มองค์กรรัฐและองค์กรนานาชาติที่มีหน้าที่คล้ายคลึงกัน (Government-to-Government) โดยเป็นความร่วมมือกับองค์กรรัฐต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านเครือข่าย ตลอดจนการพัฒนากรอบความคิดต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทยในการเป็นประเทศแห่งนวัตกรรม

2) การเชื่อมโยงกับนักลงทุนที่สนใจการทำธุรกิจนวัตกรรมกับภาคเอกชนไทย (Government-to-Investor) ด้วยการดำเนินการอย่างใกล้ชิดกับสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี ตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดการจับคู่ทางธุรกิจ

3) การเพิ่มพูนศักยภาพในการแข่งขันระดับสากลให้แก่ภาคธุรกิจนวัตกรรม (Government-to-Startup) ด้วยการประสานความร่วมมือกับบริษัทข้ามชาติ เพื่อให้เกิดการค้นหาศักยภาพความเป็นผู้ประกอบการ การพัฒนาองค์ความรู้ และการสร้างตลาดสำหรับการเติบโตของ Startup ไทย

ภายใต้บริบทการพัฒนาการทูตเชิงนวัตกรรมดังกล่าว กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบการดำเนินงานวิเทศสัมพันธ์ออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจและสื่อสารผ่านข้อมูลเพื่อนำไปสู่การมองหาโอกาสการพัฒนาความร่วมมือ การโน้มน้าวและส่งเสริมด้วยการสื่อสารเชิงลึกและการสร้างความเชื่อถือ เพื่อมองหาโอกาสและประโยชน์ร่วมกัน บนฐานความร่วมมือที่พัฒนา การปลูกฝังและสร้างความร่วมมือ ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะข้อตกลงความร่วมมือในลักษณะ MOU หรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมร่วมกัน และการกระตุ้นและขยายผลไปสู่วงกว้าง หรือไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อต่อยอดเชิงคุณค่าและมูลค่า และผลักดันนวัตกรรมให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น”¹⁰

2.1.3 SOAR Analysis¹¹

การใช้กรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างแผนยุทธศาสตร์นั้นมีด้วยกันหลายกรอบ และกรอบแนวคิดที่ได้รับความนิยมมากที่สุดกรอบหนึ่งคือ SWOT Analysis ซึ่งวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในผ่านมุมมอง 4 ด้าน คือ Strengths, Weaknesses, Opportunities และ Threats

กรอบแนวคิด SOAR Analysis พัฒนาขึ้นจาก SWOT โดย SOAR ประกอบด้วย

- 1) Strengths (S) คือ จุดแข็งในประเด็นหรือเรื่องนั้น ๆ ที่ต้องการวิเคราะห์
- 2) Opportunities (O) คือ โอกาสขององค์กรหรือประเทศที่จะพัฒนาในประเด็นนั้น ๆ

¹⁰ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, NIA ลงนามความร่วมมือกับกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.nia.or.th/nia-ลงนามความร่วมมือกับกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ-กระทรวงต่างประเทศ.html> [25 มิถุนายน 2564].

¹¹ Stavros, J. and Cole, M. L, SOARing towards positive transformation and change, Development Policy Review, [Online], Available from https://www.researchgate.net/publication/284380692_Appreciative_Inquiry_Research_Review_Notes_A_Research_Review_of_SOAR [26 June 2021].

3) Aspirations (A) คือ เป้าประสงค์ที่ต้องการเดินไปถึง หรือยุทธศาสตร์ที่องค์กรหรือประเทศต้องการให้เป็นไปในอนาคต

4) Results (R) คือ ทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าวในเวลาที่ตั้งเป้าหมายไว้ หรือกลยุทธ์ที่จะใช้เพื่อบรรลุแผนยุทธศาสตร์

ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่าง SOAR และ SWOT มี 2 ประการ คือ ใน SOAR จะไม่มี Weaknesses และ Threats แต่มีได้หมายความว่า SOAR ละเลยการมองข้ามปัจจัยเชิงลบ แต่ได้ปรับวิธีคิด (reframe) มุมมองลบดังกล่าว ให้เป็นมุมมองด้านบวก อาทิ หากปัจจัยลบของประเด็นที่ต้องการวิเคราะห์คือการขาดบุคลากร ซึ่งใน SWOT จะใส่ไว้ในช่อง Weaknesses แต่ใน SOAR จะใส่ไว้ในช่อง Opportunities และมองว่านั่นคือโอกาสให้พัฒนาบุคลากร เป็นต้น และข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ เมื่อทำ SWOT แล้วจะต้องนำไปจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการต่อไป ในขณะที่ SOAR นั้น มีแผนยุทธศาสตร์อยู่ใน Aspirations และแผนปฏิบัติการอยู่ใน Results

SWOT	INTERNAL ENVIRONMENT (S & W)	Strengths - Organization's resources and capabilities - Basic for developing "competitive advantage"	Weaknesses - Lack of a resource or capability - A "competitive deficiency"
	EXTERNAL ENVIRONMENT (O & T)	Opportunities - Circumstances that support profit and growth - E.g., unfulfilled customer needs, new technology, favorable legislation	Threats - Circumstances that hinder profit and growth - E.g., more competitors, changes to revenue stream, restrictive regulations
SOAR	Strategic Inquiry	Strengths What are we doing well? What are our greatest assets?	Opportunities What are the best possible market opportunities? How do we best partner with others?
	Appreciative Intent	Aspirations To what do we aspire? What is our preferred future?	Results What are our measurable results? What do we want to be known for?

ภาพที่ 4 ข้อแตกต่างระหว่าง SWOT และ SOAR

ที่มา: SOARing towards positive transformation and change หน้า 19-20

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมงานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ Startup ของไทยและโปแลนด์ที่น่าสนใจ และได้นำมาประกอบกับรายงานการศึกษานี้ มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

2.2.1 บทความของ Steve Cervantes เรื่อง Introduction to the Thai Startup Ecosystem กล่าวว่า แม้ในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศ 3 อันดับต้นด้าน Startup คือ

สิงคโปร์ที่มี Startup ตั้งอยู่มากกว่าร้อยละ 80 ของ Startup ในอาเซียนทั้งหมดกว่า 1 หมื่นราย อินโดนีเซียที่มี Unicorn แล้ว 4 ตัว และเวียดนามที่มี Startup แข็งแกร่งกว่า 3,000 ราย แต่ไทยที่มี Startup ในปี 2563 ประมาณ 540 รายก็นับว่ามีจุดแข็งคือประชากรจำนวนมาก มีความเปิดรับเทคโนโลยี มีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งและเป็นที่ยอมรับ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของโลก และเป็นพื้นที่ที่ Startup ต่างชาติประสงค์จะเข้ามาลงทุน อย่างไรก็ตาม ไทยยังมีจุดอ่อนเรื่องบุคลากรที่มีความรู้ภาษาอังกฤษจำกัด และมีพื้นฐานการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีไม่มากนัก (Cervantes, 2020)

2.2.2 บทความเรื่อง Thai Startup Ecosystem and the NIA's Role in its development ซึ่งเป็นบทสัมภาษณ์นายปวิรรต วงษ์สำราญ ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาผู้ประกอบการนวัตกรรม NIA เกี่ยวกับทิศทางและข้อจำกัดของ Startup ในช่วงโควิด-19 สรุปว่าวิกฤตการณ์ดังกล่าวเป็นทั้งวิกฤตและโอกาสให้แก่ Startup ในกลุ่มต่างกัน โดยในกลุ่ม e-commerce หรือ logistics ก็ได้รับผลบวกอย่างมาก ในขณะที่กลุ่มท่องเที่ยวและบริการได้รับผลกระทบหนัก และ NIA จำเป็นต้องมีมาตรการช่วยเหลือ ทั้งนี้ อีกปัจจัยสำคัญคือไทยยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายของการที่รัฐจะไปร่วมลงทุนกับ Startup แต่ก็มีมาตรการระยะสั้น กลาง และยาวเพื่อช่วยเหลือ Startup ของไทย (Techsauce Team, 2020)

2.2.3 บทความของ Ewelina Nurczyk เรื่อง Why is Poland best for your startup? (Nurczyk, 2017) และบทความของ Jack Daniels เรื่อง Why is Poland a Startup hotspot (Daniels, 2020) ซึ่งสรุปว่าโปแลนด์มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงในยุโรป โดยเฉพาะภายหลัง Brexit โดยโปแลนด์มีโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เช่น การมี Special Economic Zones ที่มีศูนย์บ่มเพาะ incubators และ accelerators มีบุคลากรด้าน IT จำนวนมาก เหมาะกับการสร้างธุรกิจด้านนวัตกรรมเช่น Startup

2.2.4 นอกจากนี้ ในช่วงปี 2563 ได้มีละครชุด (series) จากเกาหลีใต้เรื่อง “Start-Up” ซึ่งได้รับความนิยมมากทั้งในเกาหลีใต้และไทย ทั้งในแง่การสร้างแรงบันดาลใจให้แก่คนรุ่นใหม่ที่ยอยากเริ่มต้นหรืออยู่ระหว่างการดำเนินธุรกิจ Startup ทำให้มีการเขียนบทความในลักษณะการถอดบทเรียนการดำเนินธุรกิจ Startup จากละครชุดดังกล่าว เช่น ไม่ควรรีบหากำไรตั้งแต่ช่วงเริ่มตั้งธุรกิจ ความสัมพันธ์ระหว่าง Startup กับ VC ความไม่แน่นอนคือเรื่องปกติของการทำธุรกิจ เป็นต้น¹²

¹² ถอดบทเรียนที่คนอยากทำ Startup ต้องรู้ ก่อนเริ่มทำธุรกิจ จากซีรีส์เกาหลี Start-Up, Techsauce Team, 9 พฤศจิกายน 2563, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://techsauce.co/tech-and-biz/learning-from-start-up-korean-series-startup> [26 พฤศจิกายน 2564].

บทที่ 3

ผลการศึกษา

แม้ว่าขอบเขตของการศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศของไทยและโปแลนด์ที่จะนำเสนอในรายงานการศึกษานี้ จะกำหนดไว้ที่ช่วงระหว่างปี 2562-2564 อย่างไรก็ตาม จากการศึกษพบว่าเพื่อให้เข้าใจภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบนิเวศในทั้งสองประเทศในช่วงดังกล่าว ก็มีความจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูลภูมิหลังเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของนโยบายด้าน Startup การวางและกำหนดทิศทางมาตรการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ระบบนิเวศที่เป็นอยู่ในปี 2562 ในไทยและโปแลนด์ ซึ่งจุดเริ่มต้นนี้จะสะท้อนโครงสร้างของระบบนิเวศว่ามีความเข้มแข็งเพียงใดในการรับมือกับการระบาดของโควิด-19 ด้วย

เมื่อเข้าใจพื้นฐานของภูมิหลัง และความเป็นไปของระบบนิเวศในไทยและโปแลนด์แล้ว จึงจะสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง โอกาส และเป้าหมายของการส่งเสริม Startup ในทั้งสองประเทศได้ รวมถึงจะเข้าใจปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์ได้อย่างชัดเจน

3.1 การเริ่มต้นและการพัฒนาระบบนิเวศเพื่อส่งเสริมธุรกิจ Startup

3.1.1 การเริ่มต้นและพัฒนาระบบนิเวศของไทย

การเริ่มต้นของ Startup ในไทยมีวิวัฒนาการจากการที่ในช่วงปี 2553-2554 ธุรกิจ Startup ในต่างประเทศได้รับความสนใจมาก เช่น ในอิสราเอล หรือ Silicon Valley ของสหรัฐฯ มีตัวอย่างความสำเร็จของธุรกิจ Startup ที่ก้าวขึ้นไปเป็นบริษัทระดับโลก เช่น Google Facebook AirBnB เป็นต้น ซึ่งทำให้ความนิยมธุรกิจ Startup ได้ขยายตัวไปในทุกประเทศและเป็นความฝันของผู้ทำธุรกิจยุคใหม่ รวมถึงผู้ลงทุน ทั้งที่เป็นบุคคล (Angel) และที่เป็นบริษัทร่วมลงทุน (Venture Capital: VC) ที่เมื่อ Startup ที่ตนเองไปลงทุนเติบโตแบบก้าวกระโดด ตนก็ได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาล

ภาคเอกชนของไทยเห็นโอกาสในธุรกิจ Startup โดยบริษัทขนาดใหญ่เริ่มมีการจัดตั้ง VC ขึ้นเพื่อลงทุนและสนับสนุน Startup ในไทย เช่น InVent เป็น VC ถูกจัดตั้งขึ้นโดยบริษัท อินทัชซึ่งเป็นผู้ประกอบการโทรศัพท์มือถือรายใหญ่ที่สุดของไทย Digital Ventures ซึ่งเป็น VC ที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยธนาคารไทยพาณิชย์ อีกทั้งยังมี VC จากต่างชาติ เช่น กองทุน 500 จากสหรัฐฯ มาจัดตั้งกองทุน 500 Tuk Tuks ในไทย และเริ่มมี Startup ที่เป็นกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ

(success story) เช่น Ookbee ซึ่งให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก สามารถสร้างยอดขายกว่าพันล้านบาท มีผู้อ่านกว่าเจ็ดล้านคนภายในเวลาไม่กี่ปี และสามารถขยายฐานธุรกิจไปยังประเทศต่าง ๆ เช่น เวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย¹³ ทำให้เกิดการตื่นตัวของวงการ Startup และทำให้ระบบนิเวศด้าน Startup ของไทยเริ่มเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น

ต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยได้ประกาศนโยบายประเทศไทย 4.0 ในปี 2559 ซึ่งได้รวมการส่งเสริม Startup อยู่ในนโยบายดังกล่าวด้วย ทำให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามารับบทบาทในการวางนโยบายเพื่อสนับสนุนระบบนิเวศและการพัฒนา Startup ของไทยอย่างเป็นระบบมากขึ้น เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (NIA) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy Promotion Agency: Depa) และมีการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ เป็นต้น

ภารกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนา Startup ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 นั้น ได้ถูกนำมาจัดทำเป็นแผนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น

1) NIA ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรแก่ผู้ลงทุน Startup เพื่อสนับสนุนกลุ่ม Startup ให้เติบโตแบบก้าวกระโดดได้อย่างรวดเร็ว โดยจะร่วมพิจารณาความเหมาะสมของแหล่งเงินทุนจากกองทุนพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจ โดยให้มีหน่วยบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One-Stop Service) เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น (idea stage) จนถึงเริ่มการดำเนินธุรกิจ (commercialization) โดยจะมีการบ่มเพาะ startup จัดหาสถานที่ทำงานร่วมกันพร้อมกับเจ้าหน้าที่ส่วนกลางเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เป็นต้น¹⁴ โดย NIA ถือเป็นองค์กรที่เป็น focal point ของภาครัฐไทยในการผลักดันระบบนิเวศ Startup

2) Depa ได้จัดทำแผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พ.ศ. 2561-2565 ซึ่งมี 4 ยุทธศาสตร์หลักคือ พัฒนากำลังคนสู่ยุคดิจิทัล ยกระดับภาคเศรษฐกิจสู่ดิจิทัลไทยแลนด์ ขับเคลื่อนชุมชนสู่สังคมดิจิทัล และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับนวัตกรรมดิจิทัล โดยมี 10 โปรแกรมขับเคลื่อน 4 ยุทธศาสตร์ข้างต้น รวมถึง Digital Startup¹⁵

¹³ เปิดใจ Startup ไฟแรง กับเคล็ดลับความสำเร็จของ หมู ญัฐวุฒิ พิงเจอร์พงษ์ แห่ง Ookbee, Plearn by Krungsri, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/interview-moo-natavudh-ceo-of-ookbee> [13 กรกฎาคม 2564].

¹⁴ STARTUP ไทย ในบทบาทของ NIA, สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.nia.or.th/STARTUPNIA [13 กรกฎาคม 2564].

¹⁵ 10 โปรแกรมขับเคลื่อนดังกล่าวประกอบด้วย Digital Manpower, Digital Citizen, Digital Transformation, Digital Industry Promotion, Digital Startup, Digitalized Community, Social Digital Innovation, Smart

3) คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติได้จัดทำแผนการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย (พ.ศ. 2559-2564) โดยมีแผนงาน เช่น การจัดงาน Thailand Big Bang ใน 5 จังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยในช่วงปี 2560 การปรับปรุงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับตลาดทุนให้เหมาะสมกับการพัฒนาและเติบโตของ Startup การจัดตั้งและทดสอบศูนย์พัฒนาฟินเทคแห่งชาติ เป็นต้น¹⁶

3.1.2 การเริ่มต้นและการพัฒนาระบบนิเวศของโปแลนด์

จากการศึกษาพบว่าสภาพความเป็นไปทางประวัติศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศและสภาพสังคมพื้นฐานของโปแลนด์ มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจและการก่อสร้างระบบนิเวศของ Startup เป็นอย่างมาก โดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองโปแลนด์อยู่ในสภาพเสียหายอย่างย่อยยับและภายหลังจากนั้นก็ตกอยู่ภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์อย่างยาวนานกว่า 44 ปี อย่างไรก็ตามด้วยความที่พื้นฐานสังคมของโปแลนด์เป็นประเทศคาทอลิกที่เคร่งครัด¹⁷ ซึ่งทำให้รัฐบาลคอมมิวนิสต์ของโปแลนด์ไม่ได้เข้มงวดกับประชากรของตนนักเมื่อเทียบกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของประเทศอื่น ๆ และประชาชนยังสามารถมีช่องทางและความยืดหยุ่นในการเดินทางไปประเทศใกล้เคียง รวมถึงจับจ่ายซื้อของจากประเทศอื่นมาขายในร้านค้าเล็ก ๆ ของตนได้ ทำให้พื้นฐานของคนโปแลนด์ มีธรรมชาติของการเป็นผู้ประกอบการอยู่บ้างแล้ว¹⁸ ภายหลักระบอบคอมมิวนิสต์ล่มสลายในปี 2532 โปแลนด์ก็ต้องเผชิญกับการปฏิรูปตัวเองครั้งใหญ่ โดยเฉพาะองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นรัฐวิสาหกิจเป็นส่วนมาก แต่ก็เป็จุดเริ่มต้นที่ทำให้เศรษฐกิจโปแลนด์เข้าสู่ระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย

จุดเปลี่ยนที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของโปแลนด์คือการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (EU) ในปี 2547 ทำให้โปแลนด์ได้รับเงินช่วยเหลือจาก EU กว่า 7.2 พันล้านยูโร (ประมาณ 2.8 แสนล้านบาท) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความทันสมัยและมีนวัตกรรม ซึ่งเงินทุนจำนวนนี้

City, Big Data&Innovation และ Cyber Security (ที่มา: <https://www.depa.or.th/th/master-plan-digital-economy/1st-master-plan-for-digital-economy>)

¹⁶ การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติครั้งที่ 1/2560, ข่าวกระทรวงการคลังฉบับที่ 26/2560, (29 มีนาคม 2560), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER18/DRAWER063/GENERAL/ DATA0000/ 00000158.PDF> [15 กรกฎาคม 2564].

¹⁷ ประชากรโปแลนด์เกือบร้อยละ 90 นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก นอกนั้นนับถือศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ โปรเตสแตนต์ และอื่น ๆ

¹⁸ Bradley, T., *Seeding a Silicon Valley: How Poland is creating a startup ecosystem from scratch*, Quartz, 24 September 2012, [Online], Available from <https://qz.com/3396/seeding-a-silicon-valley-how-poland-is-creating-a-startup-ecosystem-from-scratch/>, [13 July 2021].

ส่วนหนึ่งถูกนำมาเพื่อส่งเสริมการสร้างธุรกิจ Startup¹⁹ ซึ่งองค์กร Polish Agency for Enterprise Development (PARP) รับผิดชอบที่เป็นหน่วยงานหลักในการวางวิสัยทัศน์ในการสร้างระบบนิเวศของโปแลนด์ผ่านโครงการต่าง ๆ

ในช่วงเริ่มต้นการเป็นสมาชิก EU นั้น โครงสร้างทางธุรกิจของโปแลนด์ประกอบไปด้วยธุรกิจขนาดเล็กที่มีลูกจ้างไม่ถึง 9 คนกว่าร้อยละ 96 (จากธุรกิจจดทะเบียนกว่า 1.7 ล้านราย) ซึ่งนับเป็นสัดส่วนที่มากกว่าสัดส่วนเฉลี่ยของประเทศอื่นในยุโรปที่มีธุรกิจขนาดเล็กประมาณร้อยละ 92 ซึ่งโดยธรรมชาติธุรกิจขนาดเล็กเหล่านี้จะมีระบบพัฒนานวัตกรรมค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับธุรกิจขนาดใหญ่ ดังนั้น เพื่อส่งเสริมธุรกิจขนาดเล็กดังกล่าวให้มีทัศนคติในการพัฒนาและเข้าถึงนวัตกรรม PARP จึงมีโครงการหลากหลายที่จะสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก รวมถึง Startup เช่น การสร้างศูนย์พัฒนาเทคโนโลยี (technological park) และศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ (incubators/accelerators) ในเมืองต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมธุรกิจให้เข้าถึงการวิจัยและพัฒนาได้ง่ายขึ้น²⁰

การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะธุรกิจนี้มีบทบาทสำคัญในการช่วยสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กของโปแลนด์ โดย PARP ได้สนับสนุนให้เกิดศูนย์ดังกล่าวจำนวน 43 ศูนย์กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยผู้บริหารศูนย์มาจากภาคธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีประสบการณ์ด้านการลงทุน มีใช้เจ้าหน้าที่ของรัฐ และศูนย์ฯ จะเป็นผู้นำการจัดการบริหารจัดการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสามารถสนับสนุนเงินตั้งต้น (seed capital) ให้แก่ธุรกิจได้ถึงร้อยละ 2 แสนยูโร (ประมาณ 7.7 ล้านบาท) และจะต้องทำให้ธุรกิจนั้นเติบโตอย่างมั่นคงภายใน 10 ปี โดยธุรกิจที่เข้าร่วมโครงการจะต้องคืนทุนของบริษัทร้อยละ 50 ให้แก่ศูนย์ฯ เพื่อเป็นเงินทุนในการสนับสนุนธุรกิจรายอื่น ๆ ต่อไป²¹

จะเห็นได้ว่า สภาพสังคม การเปลี่ยนผ่านของระบอบการเมือง การได้รับเงินทุนสนับสนุนจาก EU และการมีแนวทางและเป้าหมายการส่งเสริมธุรกิจขนาดเล็กและ Startup ที่ชัดเจน นับเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างระบบนิเวศตั้งต้นของโปแลนด์ และเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ทำให้คนโปแลนด์มีความสนใจศึกษาในด้านเทคโนโลยี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของ Startup ในโปแลนด์

¹⁹ Bradley, T., Op. Cit.

²⁰ Bradley, T. Op. Cit.

²¹ Bradley, T. Op. cit.

3.2 ภาพรวมระบบนิเวศในปี 2562 ของไทยและโปแลนด์

จะเห็นว่าโปแลนด์มีจุดเริ่มต้นของธุรกิจ Startup ก่อนไทย โดยได้มีการสร้างระบบนิเวศตั้งแต่ปี 2547 ในขณะที่ไทยเริ่มในช่วงประมาณปี 2554 ทั้งสองประเทศมีการดำเนินการในการสร้างระบบนิเวศด้วยแนวทางที่ต่างกัน และภาคเอกชนก็มีบทบาทไม่เหมือนกัน ดังนั้น เมื่อเวลาผ่านไปจากจุดเริ่มต้นจนถึงปี 2562 ซึ่งเป็นจุดเริ่มของขอบเขตของรายงานการศึกษาฉบับนี้ ระบบนิเวศของทั้งสองประเทศย่อมมีลักษณะต่างกัน มีโครงสร้างของ Startup ไม่เหมือนกัน มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ทั้งในเชิงจำนวนและขนาดที่แตกต่างกัน และ Startup ของ sector ต่าง ๆ ในแต่ละประเทศก็มีระดับความสำเร็จที่ไม่เท่ากัน

อนึ่ง ธรรมชาติของธุรกิจ Startup เป็นธุรกิจที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถเข้าและออกจากธุรกิจได้อย่างรวดเร็วตามสถานการณ์ ความพร้อมของผู้ก่อตั้ง (founder) และความสามารถในการระดมทุน (หรือไม่อาจจะระดมทุนได้) รวมถึงข้อเท็จจริงตามสถิติที่ว่าบรรดาธุรกิจ Startup ทั่วโลกมีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่ประสบความสำเร็จ ในขณะที่ร้อยละ 10 จะล้มเหลวตั้งแต่ปีแรกของการทำธุรกิจ และอีกร้อยละ 70 จะล้มเหลวในปีที่ 2-5 ของการทำธุรกิจ²² ทำให้จำนวนของ Startup ในแต่ละช่วงเวลานั้นมีความไม่แน่นอน ดังนั้น หากจะมองระบบนิเวศเพื่อแยกตามกลุ่ม Startup ในช่วงเดือนใดเดือนหนึ่ง หรือปีใดปีหนึ่งอาจจะทำให้การวิเคราะห์ภาพของ Startup บิดเบือนไป รายงานการศึกษานี้จึงจะสรุปภาวะของระบบนิเวศในปี 2562 ในลักษณะภาพรวม ดังนี้

3.2.1 ภาพรวมระบบนิเวศของไทย

จากการศึกษาพบว่าไทยมีระบบนิเวศที่ค่อนข้างกว้างขวาง ครอบคลุมภาคส่วนต่าง ๆ พอสมควร เช่น หน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย กองทุนร่วมลงทุน ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ (incubators/accelerators) และ Startup ใน sector ต่าง ๆ

ในภาพรวม ไทยมี Startup ในหลากหลายสาขา ทั้ง FinTech HealthTech IndustryTech AgTech & FoodTech TravelTech EdTech & GovTech PropertyTech E-Commerce & Lifestyle Logistics&Transportation เป็นต้น โดยกลุ่ม FinTech เป็นกลุ่มที่มีอัตราการเติบโตมากที่สุด ตามด้วยกลุ่ม FoodTech E-Commerce & Lifestyle และ Logistics &

²² 106 Must-know startup statistics in 2021, EMBROKER, [Online], Available from <https://www.embroker.com/blog/startup-statistics/>, [13 July 2021].

Transportation²³ รวมมี Startup ในสาขาต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนไว้กับเว็บไซต์ startupthailand.org ของ NIA จำนวนกว่า 1,700 ราย²⁴

ภาพที่ 5 ระบบนิเวศของ Startup ในไทย

ที่มา: การบรรยายในงาน Europe-Asia Startup Day โดย ดร. กฤษณา บุญเฟื่อง รอง ผอ. NIA

อย่างไรก็ตาม จากภาพที่ 5 ข้างต้นจะสังเกตได้ว่า แม้โครงสร้างของการเกิดและเติบโตของการส่งเสริม Startup ในไทยนั้นเริ่มต้นจากเอกชนเป็นผู้ริเริ่ม และภาครัฐได้เข้ามามีนโยบายและส่งเสริมสนับสนุนในภายหลัง และแม้จะมี NIA เป็นองค์กรภาครัฐที่เป็น focal point ของ Startup ในไทย แต่ก็มีองค์กรภาครัฐอีกจำนวนมากที่เข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระบบนิเวศของไทย เช่น สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) และองค์กรอื่น ๆ รวม 49 หน่วยงานตามภาพข้างต้น

หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทนี้ ก็พยายามส่งเสริมระบบนิเวศของ Startup ตามภารกิจของตน ผ่านมาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการที่มีใช้ภาษี เช่น การจัดงาน Startup Thailand เพื่อเป็นเวทีโอกาสสำหรับ Startup ให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้พบกับบริษัทเอกชน

²³ Growth of Startups in Thailand and Forward Outlook, Startup in Thailand, [Online], Available from <https://startupinthailand.com/growth-of-startups-in-thailand-and-forward-outlook> [17 July 2021]

²⁴ คลัง โพรเซ็นทะเบียนสตาร์ทอัพแล้ว 1.7 พันราย, กรุงเทพธุรกิจ, 10 สิงหาคม 2561, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/809982> [20 กรกฎาคม 2564]

ขนาดใหญ่ หรือเพื่อให้ Startup ทั้งไทยและต่างประเทศได้พบกัน การสร้าง Global Startup Hub ที่ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ และเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยมีศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวเพื่อให้บริการ Startup จากต่างประเทศ การมี Smart Visa เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการที่มีคุณสมบัติพร้อมครอบครัว สามารถเดินทางเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยได้ในระยะยาว

นอกจากมาตรการเชิงการอำนวยความสะดวกแล้ว หน่วยงานภาครัฐ เช่น NIA ยังจับมือกับภาคเอกชน (เช่น บริษัท Thai Bev และ Thai Union) และสถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยมหิดล) ในการสร้างศูนย์บ่มเพาะทั้ง incubator และ accelerator เช่น โครงการ Space-F เพื่อเน้นการสนับสนุน Startup ในสาขาเกษตรและอาหาร ซึ่งเป็นสาขาที่ไทยต้องการส่งเสริม หรือการสนับสนุนอื่น ๆ การเชื่อมโยงไทยกับต่างประเทศผ่านแนวคิด Innovation Diplomacy เป็นต้น

ในส่วนเงินสนับสนุนนั้น ก็มีองค์กรภาครัฐที่มีบทบาท เช่น Depa ได้จัดโครงการเพื่อให้ Startup ไทยที่อยู่ในระยะเริ่มต้นในอุตสาหกรรมเกษตร ท่องเที่ยว สุขภาพ และ robotics manufacturing นำเสนอผลงานแข่งขัน และผู้ชนะจะได้รับเงินสนับสนุนสูงสุด 1 ล้านบาท โดยจำกัดผู้ชนะไม่เกิน 7 ราย²⁵ หรือกระทรวงอุดมศึกษา จัดโครงการสนับสนุนยุววิสาหกิจเริ่มต้น (Youth Startup Fund) ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนแบบให้เปล่าเพื่อพัฒนาแผนธุรกิจฉบับสมบูรณ์ จำนวน 100,000 บาท และโครงการ Prove of Concept มูลค่าไม่เกิน 1.5 ล้านบาท เพื่อเป็นทุนอุดหนุนสมทบในการไปซื้อบริการด้านการทดสอบวิจัยของสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบสู่การพิสูจน์เป็นความคิดใหม่ด้านเทคโนโลยีและธุรกิจ²⁶ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีมาตรการเชิงภาษี เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ได้มีมาตรการส่งเสริม Startup ในเชิงภาษี กล่าวคือ สนับสนุน Startup กลุ่มการพัฒนาซอฟต์แวร์และบริการดิจิทัล เกมส์ Internet of Things (IoT) Big Data และปัญญาประดิษฐ์ โดยยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 5-8 ปี หากเป็นกลุ่มที่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีร่วมกับสถาบันการศึกษาจะได้รับยกเว้นภาษี 10 ปี โครงการที่ตั้งอยู่ในโซนเศรษฐกิจพิเศษจะได้รับยกเว้นภาษีเพิ่มอีก 2 ปี โดยหากตั้งอยู่ใน EEC จะได้รับยกเว้นภาษีเพิ่มขึ้นอีก 1-3 ปี แต่ไม่เกิน 13 ปี เป็นต้น²⁷ ซึ่งนับเป็นมาตรการทางภาษีที่น่าพอใจมากเมื่อเทียบกับหลายประเทศรวมถึงโปแลนด์

²⁵ ประกาศเชิญชวนเข้าร่วมโครงการของ DEPA สืบค้นได้ที่ <https://www.depa.or.th/en/article-view/depa-digital-startup-fund-th>.

²⁶ ประกาศเชิญร่วมโครงการของกระทรวงอุดมศึกษา สืบค้นได้ที่ <http://www.tedfund.most.go.th/>.

²⁷ Digital&Tech Startups, Thailand Investment Review, Vol. 30, (September 2020), [Online], Available from http://www.boi.go.th/upload/content/TIR_Newsletter_September.pdf [17 July 2021].

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของธุรกิจ Startup นั้น คือการมีทีมงานที่มีบุคลากรด้าน IT/ICT ที่มีทักษะเชิงนวัตกรรมสูง อย่างไรก็ตาม สถิติหนึ่งที่น่าสนใจคือไทยมีผู้ทำงานด้าน ICT จำนวนทั้งสิ้น 374,934 คน โดยร้อยละ 54.4 เป็นผู้ที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้าน ICT มีเพียงร้อยละ 45.6 ที่สำเร็จการศึกษาโดยตรงจากด้านดังกล่าว²⁸ นอกจากนี้ ในปี 2557 ไทยรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศจำนวน 30,247 คน โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในสาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ และเทคโนโลยีสารสนเทศ (ประมาณร้อยละ 60.54) ขณะที่นักศึกษาด้านวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ และวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่สามารถจะพัฒนาซอฟต์แวร์และเข้าสู่อุตสาหกรรม IT ได้ มีจำนวนน้อยกว่ามาก (ประมาณร้อยละ 30.41) โดยขณะนี้ไทยมีนักพัฒนาซอฟต์แวร์และบริการซอฟต์แวร์ไม่เกิน 40,000 คน²⁹

นอกเหนือจากการพิจารณาเชิงจำนวนหรือผู้เล่นแล้ว หากมองแนวโน้มของการสนับสนุนเงินทุนแก่ Startup ในลักษณะธุรกิจ ก็จะเห็นภาพแนวโน้มของการเติบโตของวงการ Startup ไทยได้ค่อนข้างชัดเจน ดังนี้

ภาพที่ 6 การระดมทุนของ Startup ไทยในปี 2562

ที่มา: Thailand tech startup ecosystem report 2019, Techsauce, สไลด์หน้า 32

²⁸ สำนักงานสถิติเผยปี 59 มีผู้ทำงานด้าน ICT ในไทย 3.74 แสนคน กว่า 54.4% เรียนจบสายอื่น, ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 7 พฤศจิกายน 2560, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/ict/news-67153> [20 กรกฎาคม 2564].

²⁹ ธนาชาติ นุ่มนนท์, วิฤตตินุเคราะห์ไอซีทีไทย สู้ตาย Digital Economy คงไปไม่ถึงไหน, Admission Premium, 18 มิถุนายน 2559, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.admissionpremium.com/content/1151> [20 กรกฎาคม 2564].

จากภาพที่ 6 จะเห็นว่า ตั้งแต่ปี 2554 ที่ไทยเริ่มก้าวเข้าสู่การพัฒนาธุรกิจ Startup นั้นยังเป็นช่วงที่คนยังไม่รู้จัก Startup มากนัก และเมื่อ VC ให้ความสนใจและมีบทบาท ในการสนับสนุนเงินทุนและร่วมลงทุนในการแสวงหากำไรจากกิจการ Startup มากขึ้น ทำให้ในช่วง 3-4 ปี ต่อมา การเติบโตและการหมุนเวียนเงินทุนในระบบมีเพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด จากนั้น ในปี 2559 (ค.ศ. 2016) ที่รัฐบาลประกาศนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งได้รวมการส่งเสริม Startup ไว้ด้วย ประกอบกับกระแส Startup ในต่างประเทศเป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ทำให้ในปีต่อมา ยอดเงินทุนของการสนับสนุน Startup เข้าสู่จุดสูงสุดที่ประมาณ 106.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 3.4 พันล้านบาท)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี 2561 ภาวะเศรษฐกิจโลกค่อนข้างชะลอตัวจากผลของเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เช่น สงครามการค้าระหว่างสหรัฐและจีน ความไม่แน่นอนของ EU และ Brexit และเศรษฐกิจไทยก็อยู่ในภาวะชะลอตัว ทำให้ภาวะการเติบโตแบบก้าวกระโดดของ Startup ในไทยเริ่มลดลง แม้ในปี 2562 สถานการณ์ด้านการลงทุนจะเพิ่มสูงขึ้นแต่ก็ยังไม่เท่ากับปี 2560 ทั้งนี้ จากจำนวน Startup ในไทยที่จวบจนถึงปี 2561 มี Startup ที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนเพียง 102 ราย เท่านั้น³⁰

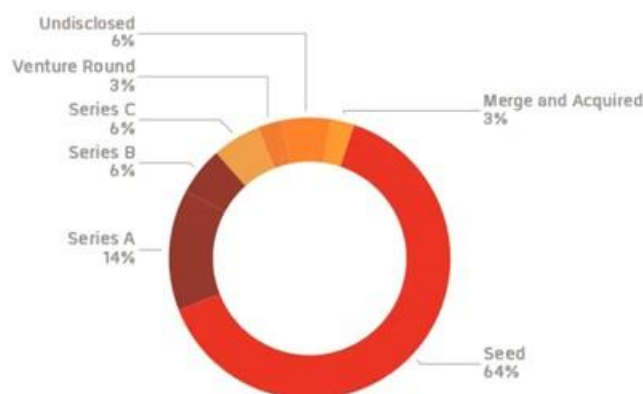
หนึ่งเหตุการณ์สำคัญในแวดวงระบบนิเวศของไทยในปี 2562 ที่สะท้อนภาพการชะลอตัวของ Startup ในไทยคือการที่ Dtac Accelerator ซึ่งเป็นศูนย์บ่มเพาะที่สำคัญและมีบทบาทมากตั้งแต่ก่อตั้งในปี 2555 ได้ยุติกิจการลง โดยในช่วง 7 ปีที่ดำเนินกิจการนั้น Dtac Accelerator ผลักดันให้เกิด Startup ชื่อดังหลายรายในวงการ อาทิ ClaimDi Giztix Finnomena Tourkrub Seekster Skootar Storylog Health at Home Ricult Fastwork และอื่น ๆ รวมกว่า 60 บริษัท มีมูลค่ารวมกว่า 7 พันล้านบาท ระดมทุนไปได้แล้วกว่า 1.2 พันล้านบาท อัตราความสำเร็จของการทำให้ Startup ในสังกัดสามารถก้าวข้าม series ได้ถึงร้อยละ 70 โดยสาเหตุที่ Dtac Accelerator ปิดตัวลงคาดว่าเนื่องจากไม่สามารถทำกำไรได้ตามที่คาดหวัง³¹

สภาวะสำคัญประการหนึ่งของระบบนิเวศไทยคือผู้ให้ทุนเอกชน คือ Angel และ VC เป็นผู้เล่นที่มีบทบาทสำคัญมาก โดยในช่วงต้นปี 2562 ไทยมี Angel ประมาณ 50 ราย (เป็นคนไทยประมาณร้อยละ 43 และคนต่างชาติร้อยละ 57) โดยกลุ่มนักลงทุนประเภท Angel นี้จะสนใจลงทุน

³⁰ Nativudh, M., Country Guide Thailand, Startup Universal, [Online], Available from: <https://startupuniversal.com/country/thailand/>, [17 July 2021].

³¹ ปิดฉาก 7 ปี 'Dtac Accelerate' เหตุไม่ทำเงิน, Top Ten, Positioning Magazine, (27 ธันวาคม 2562), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://positioningmag.com/1258802> [17 กรกฎาคม 2564].

กับ Startup ในระดับเริ่มต้น (seed stage) ในขณะที่มี VC/CVC รวมกันประมาณ 110 กองทุน ซึ่ง VC/CVC จะสนใจลงทุนในกลุ่ม Startup ที่เป็น Series A และ B ขึ้นไป³²

ภาพที่ 7 อัตราส่วนการระดมทุนของ Startup ไทยในปี 2562

ที่มา: Thailand tech startup ecosystem report 2019, Techsauce, สไลด์หน้า 43

ในขณะที่ผู้เล่นสำคัญคือ VC/CVC มองหา Startup ในระดับ Series A ขึ้นไปนั้น โครงสร้างของ Startup ไทยกว่า 3 ใน 4 นั้นอยู่ในระดับเริ่มต้น ประกอบกับ Startup ในระดับเริ่มต้นนี้มีข้อจำกัดในการแสวงหาหรือจ้างผู้เชี่ยวชาญ (talent) มาร่วมทีมได้ เนื่องจาก คนกลุ่มนี้มักมีค่าจ้างหรือเงินเดือนที่สูง³³ ทำให้ Startup ระดับเริ่มต้นที่ขาดทักษะทางเทคโนโลยี แม้อาจมีข้อริเริ่มทางธุรกิจที่ดีแต่ก็ขาดโอกาสในการเติมเต็มศักยภาพของตน จนทำให้ไม่สามารถเข้าสู่การระดมทุนในระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ระบบนิเวศของไทยนั้นภาคเอกชนจะมีบทบาทในการเป็นผู้แสดงหลักในเชิงการระดมทุน ในขณะที่ภาครัฐจะเป็นผู้สนับสนุนเชิงนโยบายหรือการสร้างมาตรการจูงใจ เช่น มาตรการด้านภาษี มาตรการอำนวยความสะดวก หรือมาตรการด้านวีซ่า แต่ยังคงขาดประเด็นด้านการสนับสนุนเงินทุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ Startup ระยะเริ่มต้นต้องการอย่างมาก โดยไทยยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมายในการที่รัฐจะให้เงินสนับสนุนการร่วมลงทุนผ่าน VC หรือใน

³² Startup Ecosystem Thailand, Embassy of the Kingdom of the Netherlands in Bangkok, (July 2019), [Online], Available from: www.netherlandsandyou.nl [16 July 2021].

³³ Thailand tech startup ecosystem report 2019, Techsauce, slide page 32, [Online], Available from: <https://www.slideshare.net/techsauce/thailand-tech-startup-ecosystem-report-2019-by-techsauce> [17 July 2021].

ลักษณะ matching fund กับ Startup³⁴ จะสามารถสนับสนุนด้านการเงินได้ก็ในลักษณะเงินให้เปล่าเชิงโครงการซึ่งยอดเงินสนับสนุนไม่สูงมากนัก ในขณะที่ Startup อาจมีความต้องการใช้งบประมาณสนับสนุนที่จำเป็นบางประการ เช่น ค่าใช้จ่ายรายเดือน ดังนั้น เมื่อมีปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กระทบต่อการดำเนินการหรือการตัดสินใจของภาคเอกชนรายใหญ่ที่เป็น VC หรือ CVC ก็ส่งผลให้เงินทุนที่จะสนับสนุน Startup ได้รับผลกระทบไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.2.2 ภาพรวมระบบนิเวศของโปแลนด์

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าระบบนิเวศของโปแลนด์นั้นได้อานิสงค์จากการเข้าเป็นสมาชิก EU และงบประมาณจำนวนมากจาก EU เพื่อเปลี่ยนผ่านระบบเศรษฐกิจของโปแลนด์ให้ทันสมัยและมีนวัตกรรม นอกจากงบประมาณจำนวน 7.2 พันล้านยูโรในเบื้องต้นแล้ว โปแลนด์ยังได้รับงบประมาณอีก 82.5 พันล้านยูโร (ประมาณ 3.2 ล้านล้านบาท) ระหว่างปี 2557-2563 เพื่อใช้ในการวิจัย สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และสนับสนุนการจัดตั้งบริษัท³⁵ รวมถึงงบประมาณเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ อีก รวมได้รับงบประมาณทั้งสิ้นกว่า 159.456 พันล้านยูโร เพื่อใช้ในการเพื่อลดช่องว่างระหว่างทางเศรษฐกิจระหว่างโปแลนด์กับประเทศสมาชิก EU เดิม

อันที่จริงแล้ว นอกจากโปแลนด์ยังมีประเทศอื่น ๆ อีกรวม 10 ประเทศที่เข้าเป็นสมาชิก EU ในปี 2547 ดังนี้

³⁴ The Thai Startup Ecosystem and The NIA's Role It's Development, Techsauce Team, (21 December 2020), [Online], Available from: <https://techsauce.co/en/tech-and-biz/the-thai-startup-ecosystem-and-the-nias-role-its-development> [18 July 2021].

³⁵ There is talent. There is capital. Start in Poland, Ministry of Economic Development, 2017, p. 18, [Online], Available from: https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/51504/broszura_start_in_Poland_10_2017_eng.pdf [18 July 2021].

Member countries	Population	Area (km ²)	GDP (billion US\$)
 Cyprus ^[1]	775,927	9,250	11.681
 Czech Republic	10,246,178	78,866	105.248
 Estonia	1,341,664	45,226	22.384
 Hungary	10,032,375	93,030	102.183
 Latvia	2,306,306	64,589	24.826
 Lithuania	3,607,899	65,200	31.971
 Malta	396,851	316	5.097
 Poland	38,580,445	311,904	316.438
 Slovakia	5,423,567	49,036	42.800
 Slovenia	2,011,473	20,273	29.633
Accession countries	74,722,685	737,690	685.123

ภาพที่ 8 ประเทศยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกที่เข้าเป็นสมาชิก EU ในปี 2547

ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/2004_enlargement_of_the_European_Union

จะเห็นว่าในประเทศที่เข้าเป็นสมาชิก EU กลุ่มนี้ โปแลนด์มีพื้นที่และประชากรมากที่สุด และมี GDP เป็นครึ่งหนึ่งของทั้งกลุ่มรวมกัน ด้วยปัจจัยดังกล่าว ประกอบกับงบประมาณจำนวนมากที่ EU มอบให้ ค่าแรงที่ยังถูกของโปแลนด์ และการเคลื่อนย้ายคนอย่างเสรีของ EU ทำให้เป็นแรงดึงดูดการลงทุนและนักลงทุนภายใน EU มายังโปแลนด์ และช่วย jump start ระบบนิเวศของโปแลนด์ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม หากโปแลนด์มิได้มีโครงสร้างทางการศึกษาและสังคมมารองรับปัจจัยและงบประมาณดังกล่าว การเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศก็อาจไม่สามารถเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่โปแลนด์นับว่ามีปัจจัยภายในสนับสนุนที่ดี กล่าวคือ ประชากรกว่าร้อยละ 44 จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย มีอัตราการรู้หนังสือกว่าร้อยละ 98 มีการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาที่ร้อยละ 1.2 ของ GDP³⁶

นอกจากนี้ โปแลนด์มีมาตรการคล้ายกับไทย กล่าวคือ มาตรการทางภาษีและไม่ใช่ว่าภาษี เพื่อจูงใจผู้ลงทุนด้าน Startup เช่น การยกเว้นภาษีบางส่วนสำหรับ Startup ที่มีการวิจัยและพัฒนาในช่วง 1-2 ปีแรกของการประกอบการ การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ (special economic zones) จำนวน 14 แห่ง ซึ่งในเขตเศรษฐกิจพิเศษเหล่านี้ มักจะมีศูนย์บ่มเพาะทั้ง incubators หรือ

³⁶ Snazyk, T., *Startup Ecosystem Summary*, Startup Poland, [online], Available from: <https://startupuniversal.com/country/poland/#title-snapshot> [17 July 2021].

accelerators ตั้งอยู่ด้วย เพื่อเป็นกลไกการเชื่อมโยงความช่วยเหลือทั้งด้านการวิจัยนวัตกรรม การเติบโตทางธุรกิจของ Startup และการเชื่อมโยงธุรกิจ Startup กับธุรกิจขนาดใหญ่ไว้ด้วยกัน³⁷ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดศูนย์วิจัยและพัฒนาทั่วประเทศ โดยก่อนปี 2553 โปแลนด์มีศูนย์วิจัยและพัฒนาไม่ถึง 10 แห่ง แต่ในปี 2560 มีศูนย์ฯ เพิ่มขึ้นถึงมากกว่า 40 แห่ง³⁸

ระบบนิเวศเชิงโครงสร้างที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของโปแลนด์คือ โปแลนด์มี นักพัฒนาซอฟต์แวร์ประมาณ 401,000 คน นับเป็นจำนวนที่มากที่สุดในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก³⁹ ในปี 2561 บริษัทด้าน IT/ICT ของโปแลนด์สร้างรายได้คิดเป็นร้อยละ 8 ของ GDP ซึ่งนับเป็นอัตราส่วนของภาคส่วน IT/ICT ต่อ GDP ที่สูงที่สุดประเทศหนึ่งของโลก มี Startup ที่ดำเนินการอยู่กว่า 3,000 ราย และกว่าร้อยละ 50 เป็น Startup ด้าน IT/ICT และกว่าร้อยละ 7.7 ของเด็กอายุระหว่าง 5-10 ปี เริ่มเรียนการเขียนโปรแกรม (coding) นับว่าสูงสุดเป็นลำดับที่ 4 ของโลก (รองจากสหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย และเนเธอร์แลนด์)⁴⁰ ปัจจัยความรู้ด้าน IT/ICT ของประชากรในวัยทำงานนี้เป็นสาเหตุสำคัญของการเติบโตอย่างเข้มแข็งด้าน Startup ซึ่งต้องพึ่งพาความเข้าใจด้านเทคโนโลยีเป็นสำคัญ

ปัจจัยที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือบทบาทของภาครัฐในการเป็นผู้ประสานงานการจัดตั้งองค์กรสนับสนุนทางการเงิน โดยระดมเงินทั้งจากภาครัฐและเอกชนภายใต้ชื่อ PFR Ventures ซึ่งถือว่าเป็น Fund of Funds (FoF) ที่ใหญ่ที่สุดในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก มีเงินทุนถึง 2.8 พันล้านสวออตตี (ประมาณ 2.3 หมื่นล้านบาท) เพื่อสร้าง VC ย่อย 6 กองทุน มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุน Startup ในทุกช่วงของระดับการเติบโต หรือองค์กร National Centre for Research and Development (NCBR) ที่นอกจากจะมีบทบาทในการสนับสนุนงานวิจัยให้แก่มหาวิทยาลัย ผู้ประกอบการ หรือนักลงทุนแล้ว ยังมีงบประมาณร่วมกับเอกชนรวมกว่า 2 พันล้านสวออตตี (ประมาณ 1.6 หมื่นล้านบาท) เพื่อสร้าง VC ที่จะลงทุนสนับสนุน Startup ด้านนวัตกรรมเป็นการเฉพาะ

³⁷ Nurczyk, E., Why is Poland best for your startup?, Careers in Poland, (19 May 2007), [Online], Available from: <https://www.careersinpoland.com/article/work/why-is-poland-best-for-your-startup> [17 July 2021]

³⁸ Ministry of Economic Development, Op. Cit., p. 10

³⁹ Daniels, J., Why Poland is a startup hotspot, CoFounder, (1 November 2020), [Online], Available from: <https://www.cofmag.com/2020/11/why-poland-is-a-startup-hotspot/> [17 July 2021].

⁴⁰ Looking into outsourcing? Poland should be your destination. Here are 20 reasons why in 2021, Software Mind, (1 July 2021), [Online], Available from: <https://softwaremind.com/why-choose-poland-for-it-outsourcing-top-factors/> [17 July 2021].

รัฐบาลโปแลนด์ยังมีโปรแกรม ScaleUp ที่ใช้งบประมาณราว 6 ล้านยูโรต่อปี (ประมาณ 50 ล้านบาท) เพื่อให้ accelerator จำนวน 10 ราย โดยแต่ละ accelerator จะสนับสนุน Startup รายละ 20 บริษัท ทำให้มี Startup ที่ได้รับทุนจากโครงการจำนวน 200 ราย นอกจากนี้ ยังมีโครงการ เช่น Poland Prize ซึ่งเป็นโครงการในการสนับสนุนให้ Startup จากต่างประเทศ มาแข่งขันในการรับทุนเพื่อเข้าโครงการ accelerator ของรัฐบาลโปแลนด์ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องลงทุนในโปแลนด์เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว⁴¹

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า โปแลนด์มีปัจจัยเชิงโครงสร้างด้านการศึกษาของประชากร ซึ่งมีทักษะด้าน IT/ICT เป็นพื้นฐาน และมีงบประมาณสนับสนุนของภาครัฐ ซึ่งมาจาก EU รัฐบาลโปแลนด์ และเงินทุนของภาคเอกชน เพื่อ “อัดฉีด” การสร้างระบบนิเวศของโปแลนด์ ทำให้ระบบนิเวศของ Startup ในโปแลนด์เติบโตอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับทิศทางเศรษฐกิจของประเทศ

3.3 ผลกระทบของโควิด-19 ต่อระบบนิเวศของไทยและโปแลนด์ในปี 2563-2564

การเห็นภาพระบบนิเวศในปี 2562 จะสะท้อนวิวัฒนาการของระบบนิเวศในไทยและโปแลนด์ตั้งแต่เริ่มต้นจนพัฒนามาถึงปี “ปกติ” ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจุดแข็งแกร่งหรือจุดเปราะบางเชิงโครงสร้างในระบบนิเวศนี้ จะถูกขยายให้เห็นชัดในปี 2563-2564 เมื่อสถานการณ์โควิด-19 เข้ามากระทบระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศของ Startup อย่างรวดเร็วและรุนแรง

3.3.1 ผลกระทบต่อ Startup ของไทย

ตามที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า สถานการณ์โควิด-19 มีส่วนเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของธุรกิจต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจทั้งระบบ กล่าวคือ เมื่อบริษัทขนาดใหญ่หรือนักลงทุนประสบปัญหาภาวะชะงักด้านการเงิน ราคาหุ้นของตนในตลาดหุ้นตกลงอย่างมาก จึงจำเป็นต้องหันมาถือสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงต่ำและลดการลงทุน ในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูง กองทุน VC/CVC ที่ลงทุนกับ Startup ในลักษณะ High Risk High Return มีแนวโน้มที่จะลดเงินลงทุนค่อนข้างมาก⁴²

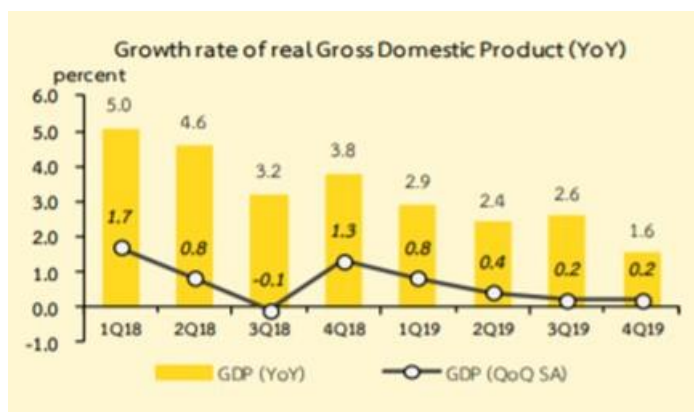
จริง ๆ แล้วเศรษฐกิจไทยเริ่มเห็นทิศทางของการชะลอตัวมาตั้งแต่ปี 2561 โดยจะเห็นได้จากทิศทางการเติบโตของ GDP รายไตรมาสตั้งแต่ปี 2561-2562 ที่ขยายตัวขึ้นในอัตราที่ลดลง ดังรายละเอียดปรากฏตามภาพที่ 9 ด้านล่างนี้

⁴¹ Ministry of Economic Development, Op. Cit., p.18-20.

⁴² ธุรกิจสตาร์ทอัพจะเดินต่ออย่างไรหลัง COVID-19, Katalyst, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://katalyst.kasikornbank.com/th/blog/Pages/whats-next-for-startup-after-covid.html>

[19 กรกฎาคม 2564].

ภาพที่ 9 Real GDP รายไตรมาสปี 2561-2562

ที่มา: https://www.nesdc.go.th/nesdb_en/article_attach/eng%20Q4-62_NEW.pdf

การที่เศรษฐกิจไทยเริ่มเติบโตในอัตราส่วนที่ลดลง ส่งผลให้เงินลงทุนใน Startup ไม่ได้อยู่ในช่วงทิศทางขาขึ้นเช่นเดียวกับในช่วงหลายปีก่อนหน้านั้น ดังนั้น การเข้ามาของสถานการณ์โควิด-19 ในช่วงต้นปี 2563 เป็นต้นมา จึงมีผลกระทบต่อภาพรวมระบบนิเวศค่อนข้างมาก แม้ Startup บางสาขาจะได้รับประโยชน์และเป็นโอกาสให้ธุรกิจเติบโตได้อย่าง ก้าวกระโดด เช่น e-commerce การบริการส่งสินค้าและส่งอาหาร logistics และการศึกษาหรือการประชุมออนไลน์ เป็นต้น แต่ในภาพรวม Startup ของไทยได้รับผลกระทบในวงกว้าง การจำกัดการเดินทางและการห้ามนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าประเทศ ได้ส่งผลอย่างมากต่อ Startup ในสาขาการท่องเที่ยวหรือกลุ่ม TravelTech ธุรกิจอาหารที่กำลังซบเซาลดลงอย่างมาก ธุรกิจด้านบริการ (hospitality) หรือกลุ่มที่ให้บริการ co-working space จน Startup หลายรายต้องปิดตัวลง หรือที่เคยวางแผนจะขยายธุรกิจหรือระดมทุนเพิ่มเติมต้องชะลอออกไปก่อน หลายแห่งต้องลดจำนวนพนักงานหรือลดต้นทุนในทุกด้าน⁴³ ทำให้ในปลายปี 2563 คาดว่ามี Startup ที่ดำเนินการอยู่ประมาณ 540 ราย⁴⁴

นอกจากนี้ โดยที่ Startup ไทยในระยะเริ่มต้นซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในระบบนิเวศของไทย และพึ่งพาเงินลงทุนจากนักลงทุนในกลุ่ม Angel เป็นหลัก การที่วิกฤตได้ส่งผลกระทบต่อ

⁴³ The Thai Startup Ecosystem and The NIA's Role It's Development, Techsauce Team, (21 December 2020, [Online], Available from: <https://techsauce.co/en/tech-and-biz/the-thai-startup-ecosystem-and-the-nias-role-its-development> [19 July 2021].

⁴⁴ Cervantes, S., Introduction to the Thai Startup Ecosystem, Jumpstart, 13 October 2020, [Online], Available from: <https://www.jumpstartmag.com/introduction-to-the-thai-startup-ecosystem/> [20 July 2021].

ความมั่งคั่งส่วนบุคคล ก็ส่งผลให้การตัดสินใจลงทุนกับกลุ่ม Startup ลดลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁴⁵ เป็นสถานะที่บริษัทใหญ่ไม่ต้องการลงทุน Startup ไทยก็ไม่โต ไม่เกิดผู้ประกอบการหน้าใหม่ การลงทุนใน Startup ประเภทที่มีบริการสำหรับกลุ่มธุรกิจกับธุรกิจ (B2B) ที่มีโมเดลการทำกำไรได้ชัดเจนจะเป็นการลงทุนที่นักลงทุนสนใจ และนักลงทุนหันเหจาก Startup กลุ่มที่สร้างบริการให้ผู้บริโภคโดยตรง (B2C) เพราะเป็นธุรกิจที่เผาเงิน (burn cash) ไปเรื่อย ๆ จนไม่สามารถหาจุดคุ้มทุนและ ทำกำไรได้⁴⁶

ปรากฏการณ์อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ VC ของไทยที่ปกติจะเลือกลงทุนใน Startup ระดับกลางหรือใหญ่ มีแนวโน้มย้ายการลงทุนไปสนับสนุน Startup ในกลุ่มที่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน (DeepTech) ในต่างประเทศ เนื่องจากในช่วงวิกฤตและความไม่แน่นอนในอนาคต Startup ในกลุ่ม DeepTech ถือเป็นกลุ่มที่มีอนาคตดี แต่ก็ยังเป็นกลุ่มที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย ซึ่ง Startup ในไทยยังมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก⁴⁷

เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือ Startup ของไทย โดยเฉพาะ Startup รายย่อย ในช่วงเวลาที่ยากลำบากนี้หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดความช่วยเหลือในหลายรูปแบบ โดยในระยะสั้นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้าน Startup เช่น NIA Depa และ สวทช. ต่างมีงบประมาณสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือและเยียวยา Startup ให้ยังดำเนินธุรกิจต่อไปได้ โดยนอกจากการให้เงินช่วยเหลือแล้วยังมีการสนับสนุนลักษณะอื่น เช่น การแนะนำแหล่งทุนที่ยังพอมีกำลัง และจัด forum ในลักษณะ marketplace เพื่อสร้างโอกาสให้แก่ Startup ในการได้พบลูกค้ารายใหม่ ๆ

ภาพที่ 10 โครงการให้การสนับสนุนแก่ Startup และ SMEs

ที่มา: การบรรยายในงาน Europe-Asia Startup Day โดย ดร. กฤษณา บุญเฟื่อง รอง ผอ. NIA

⁴⁵ The Current State of the Thai Startup Ecosystem, Techsauce Team, (24 November 2020), [Online], Available from: <https://techsauce.co/en/tech-and-biz/the-current-state-of-the-thai-startup-ecosystem> [19 July 2021].

⁴⁶ ทางรอด “สตาร์ทอัพไทย 2021” ต้องคิดให้ไกลกว่าแผ่นดินไทย, ไทยรัฐออนไลน์, 6 พฤศจิกายน 2563, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/tech/startup/1963736> [24 กรกฎาคม 2564]

⁴⁷ The Current State of the Thai Startup Ecosystem, Op. Cit.

สำหรับในระยะกลางนั้น NIA มีแผนจะสนับสนุนเงินให้เปล่าแก่บางรายที่ผ่านการคัดเลือก โดยเฉพาะ Startup ที่เน้นการเติบโตของธุรกิจภายใต้ new normal ของประเทศในวิกฤตโควิด-19 ส่วนระยะยาวเป็นการสนับสนุนเชิงนโยบายที่จะส่งเสริมระบบนิเวศของ Startup ให้ดำรงอยู่และเติบโตอย่างยั่งยืนได้ในยุคหลังโควิด-19 โดยจะร่วมหารือกับเครือข่ายของ NIA เช่น สมาคม FinTech สมาคม VC และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป⁴⁸

3.3.2 ผลกระทบต่อ Startup ของโปแลนด์

ในปี 2562 ภาคเศรษฐกิจไทยและธุรกิจ Startup เริ่มเห็นทิศทางชะลอตัว แต่ในปีเดียวกันธุรกิจ Startup ของโปแลนด์ยังอยู่ในช่วงขาขึ้น การลงทุนของ VC ใน Startup ยังเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 800 เมื่อเทียบกับปี 2561 โดยมีการลงทุนจาก VC กว่า 294 ล้านยูโร (ประมาณ 1.15 หมื่นล้านบาท) มากกว่า 9 ปีก่อนหน้านั้นรวมกัน จากจำนวน 269 ธุรกิจ ซึ่ง VC ที่ลงทุนในโปแลนด์ในปีดังกล่าวมีจำนวน 85 ราย ประมาณร้อยละ 57 ของการการลงทุนจำนวนดังกล่าวเป็นการลงทุนใน Startup ที่โดดเด่นของโปแลนด์จำนวน 9 ราย และที่เหลือกระจายไปยัง Startup รายย่อยอื่น ๆ⁴⁹

Company	Amount raised	Selected investors
DocPlanner	344M PLN (~81M EUR)	One Peak Partners, Goldman Sachs, Piton Capital, Enern
Brainly	116M PLN (~27M EUR)	Profus, Manta Ray, Runa Capital
Booksy	115M PLN (~27M EUR)	Piton Capital, Enern, Manta Ray, XG Ventures, Industry Ventures
Cosmose	46M PLN (~11M EUR)	OTB Ventures, TDJ Pitango Ventures
Packhelp	38M PLN (~9M EUR)	White Star Capital, SpeedInvest, Market One Capital, PROfounders
Talent Alpha	19M PLN (~4.5M EUR)	Aper Ventures
Talkin' Things	15M PLN (~3.5M EUR)	Montis Capital
Infermedica	14M PLN (~3.5M EUR)	Inovo Venture Partners, Karma Ventures, Dreamit Ventures
HCM Deck	12M PLN (~3M EUR)	mAccelerator, Innovation Nest

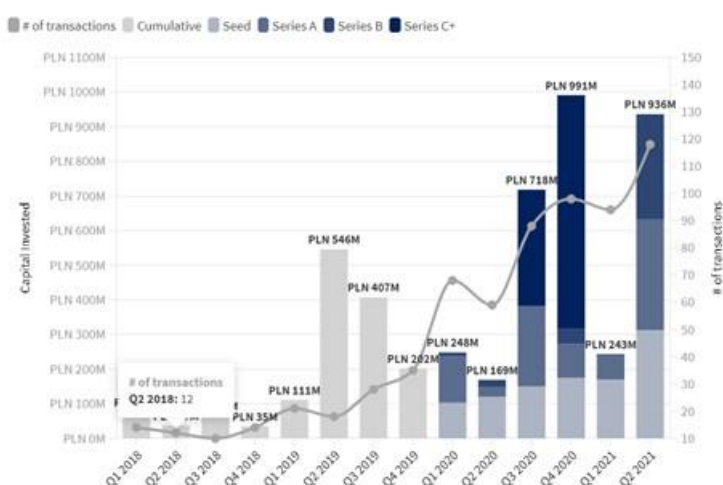
ภาพที่ 11 Startup 9 รายของโปแลนด์ที่ได้รับเงินลงทุนจำนวนมากจาก VC ในปี 2562

ที่มา: Tech.eu (<https://tech.eu/features/30754/the-maturing-ecosystem-vc-funding-for-polish-startups-up-more-than-800-percent-in-2019/>)

⁴⁸ The Thai Startup Ecosystem and The NIA's Role It's Development, Op. Cit.

⁴⁹ Degeler, A., The maturing ecosystem: VC funding for Polish startups up more than 800 percent in 2019, Tech.eu, 21 February 2020, [Online], Available from <https://tech.eu/features/30754/the-maturing-ecosystem-vc-funding-for-polish-startups-up-more-than-800-percent-in-2019/> [2 August 2021].

การลงทุนของ VC ต่อ Startup ของโปแลนด์ในปี 2562 จะเพิ่มขึ้นอย่างร้อนแรง และสถานการณ์โควิด-19 จะก่อตัวขึ้นในช่วงปลายปี ทำให้ส่งผลต่อยอดผู้ติดต่ออย่างมาก มีผู้ติดต่อรวมกว่า 2.8 ล้านคน ผู้ติดต่อรายวันสูงสุดของปี 2563 ในเดือนพฤศจิกายนวันละกว่า 25,000 คน และผู้ติดต่อรายวันสูงสุดของปี 2564 ในเดือนเมษายนวันละกว่า 35,000 คน กระนั้นก็ดีในปี 2563 การลงทุนของ VC ในโปแลนด์ก็ยังคงเพิ่มขึ้นอีกกว่าร้อยละ 70 จากปี 2562⁵⁰

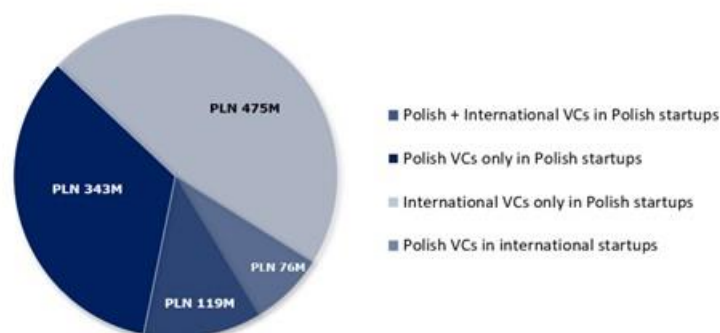
ภาพที่ 12 การลงทุนของ VCs ใน Startup ของโปแลนด์รายไตรมาส

ที่มา: Innovo Venture Partners (สืบค้นได้ที่ <https://medium.com/inside-inovo/polish-vc-market-q221-summary-its-going-to-be-a-record-year-89d266a108bd>)

จากภาพที่ 12 จะเห็นแนวโน้มอย่างชัดเจนว่าในปี 2563-2564 แม้โปแลนด์จะได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ในเชิงจำนวนผู้ติดต่อค่อนข้างมาก และรัฐบาลก็ได้ประกาศมาตรการล็อกดาวน์เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อ แต่การลงทุนใน Startup ของโปแลนด์นั้นยังอยู่ในอัตราที่สูงขึ้น ทั้งนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า Startup กว่าร้อยละ 50 ของโปแลนด์อยู่ในกลุ่ม IT/ICT โดยอีกกว่าร้อยละ 34 อยู่ในกลุ่มเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีพลังงาน เทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี หุ่นยนต์อุตสาหกรรม ซึ่งล้วนเป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคต ทำให้ Startup ในโปแลนด์เป็นที่สนใจของการขยายการลงทุนของกลุ่ม VC ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ

นอกจากการเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณการลงทุนแล้ว การขยายตัวของการลงทุนจาก VC จากต่างประเทศในตลาด Startup ของโปแลนด์ยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

⁵⁰ The State of IT Outsourcing In Poland, Ideamotive, [Online], Available from: <https://www.ideamotive.co/it-outsourcing-poland>, [20 July 2021]

ภาพที่ 13 การลงทุน VC กลุ่มต่าง ๆ ใน Startup ของโปแลนด์

ที่มา: Innovo Venture Partners

จากภาพที่ 13 จะเห็นว่า VC จากต่างประเทศที่ลงทุนใน Startup ของโปแลนด์มีมูลค่ากว่า 475 ล้านสวอตตี้ (ประมาณ 3.9 พันล้านบาท) คิดเป็นประมาณร้อยละ 46.8 ของการลงทุนทั้งหมด ในขณะที่ยังมี VC ของโปแลนด์ที่ร่วมทุนกับ VC ต่างชาติลงทุนใน Startup ของโปแลนด์อีกกว่า 343 สวอตตี้ (ประมาณ 2.8 พันล้านบาท) คิดเป็นประมาณร้อยละ 33.8

3.3.3 ภาพรวมของการจัดอันดับด้าน Startup เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ

องค์กร StartupBlink ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่จัดอันดับระบบนิเวศของ Startup ทั่วโลก (โดยจะจัดเพียง 100 อันดับแรก) มาตั้งแต่ปี 2560 ด้วยการจัดทำ Global Startup Ecosystem Index ซึ่งคำนวณโดยปัจจัยด้านข้อมูลดิบใน 3 ประเด็นคือ ปริมาณ คุณภาพ และบรรยากาศการทำธุรกิจ และไม่เน้นข้อมูลเชิงความรู้สึกผ่านการสำรวจและสัมภาษณ์

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนนด้านปริมาณจะวัดจากจำนวนของ Startup ที่ดำเนินธุรกิจจริงและองค์กรที่มีทรัพยากรในการสนับสนุนการเข้าสู่เงินทุนและการสร้างเครือข่าย เช่น จำนวนสถานที่ทำงานร่วมกัน (co-working spaces) ศูนย์บ่มเพาะ การจัดงานสัมมนาขนาดใหญ่เพื่อให้ Startup ได้สร้างเครือข่ายกัน เป็นต้น ในขณะที่เกณฑ์ด้านคุณภาพจะวัดจากจำนวนศูนย์วิจัยและพัฒนา สาขาของ Startup จากต่างประเทศ จำนวนเงินลงทุนจากภาคเอกชน จำนวนลูกจ้างในแต่ละ Startup จำนวน Unicorns จำนวนการจัดสัมมนาด้าน Startup ระดับโลก เป็นต้น ส่วนเกณฑ์การให้คะแนนด้านบรรยากาศการทำธุรกิจจะวัดจากโครงสร้างพื้นฐาน ความเร็วของอินเทอร์เน็ต กฎหมายการอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้อง ค่าครองชีพ อัตราคนที่สื่อสารภาษาอังกฤษได้ เป็นต้น⁵¹

⁵¹ Global Startup Ecosystem Index 2021, StartupBlink, [Online], Available from: <https://www.startupblink.com/startupecosystemreport.pdf>, [20 July 2021].

ในรายงานดังกล่าว ได้จัดอันดับของไทยและโปแลนด์ในปี 2562 2563 และ 2564 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบอันดับด้านระบบนิเวศ Startup ไทยและโปแลนด์ระหว่าง 2562-2564

	ไทย	โปแลนด์
2562	33	20
2563	50	27
2564	50	30

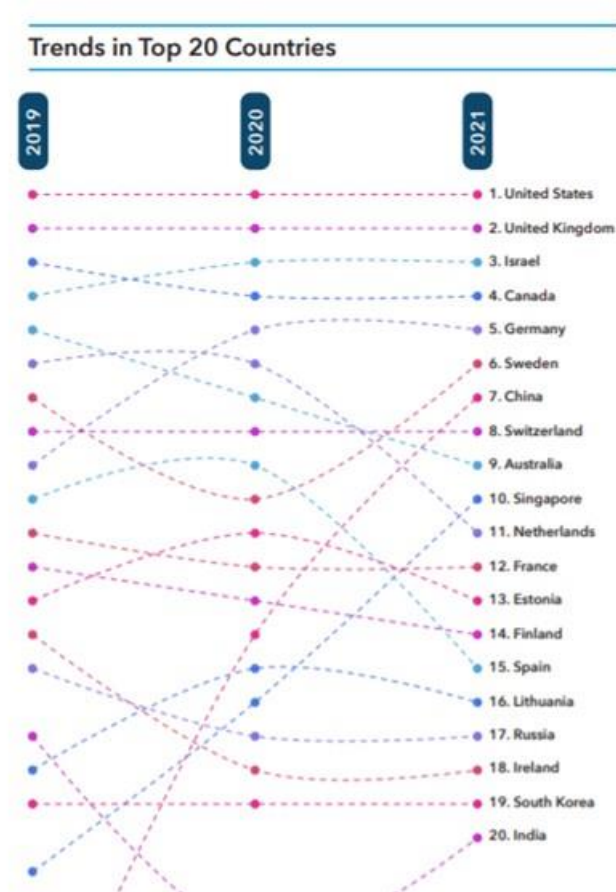
ที่มา: Global Startup Ecosystem Index ปี 2562-2564

จะเห็นได้ว่าจากปี 2562 ซึ่งถือว่าเป็นปีก่อนที่โควิด-19 จะเข้ามากระทบต่อระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศของ Startup นั้น ไทยถูกจัดให้อยู่ในอันดับที่ 33 ในขณะที่โปแลนด์ติดอันดับ Top 20 ของโลก และในปี 2563 ระบบนิเวศของไทยได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรง ทำให้อันดับตกลงมาถึง 17 อันดับ อยู่ในอันดับที่ 50 และยังคงอยู่ในอันดับที่ 50 ในปี 2564

สำหรับการจัดอันดับของโปแลนด์ก็น่าสนใจเช่นกัน กล่าวคือ แม้การลงทุนในภาพรวมของโปแลนด์จะเพิ่มขึ้นทั้งในปี 2563 และ 2564 แต่โปแลนด์ก็ยังคงจัดให้ลดลงมาอยู่ในลำดับที่ 27 และ 30 ตามลำดับ โดยรายงานให้เหตุผลว่า โปแลนด์มีภาครัฐที่มีบทบาทสูงมาก โดยเฉพาะการลงทุน แต่บทบาทดังกล่าวอาจมากเกินไปจนทำให้ภาคเอกชนต้องกลายมาเป็นคู่แข่งกับภาครัฐ และการที่องค์กรของรัฐมีเงินอุดหนุนจำนวนมาก อาจสร้างอุปสงค์เทียมแก่ธุรกิจ Startup และทำให้ Startup ต้องพึ่งพาภาครัฐมากเกินไป

3.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์

จากการจัดอันดับ Global Startup Ecosystem Index ของ StartupBlink พบว่าประเทศที่มีระบบนิเวศด้าน Startup ดีมากอันดับต้นของโลกในช่วงปี 2562-2564 คือสหรัฐอเมริกา ตามมาด้วย สหราชอาณาจักร อิสราเอล แคนาดา และเยอรมนี และมีประเทศที่มีการก้าวกระโดดอย่างมีนัยสำคัญในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา เช่น จีนและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นเพียงสองประเทศในเอเชียที่ติดอันดับ TOP 10 ของโลกในปี 2564 ในขณะที่เกาหลีใต้และอินเดียเป็นอีก 2 ประเทศในเอเชียที่ติด TOP 20 โดยเกาหลีใต้มีอันดับไม่เปลี่ยนแปลงตลอดช่วง 3 ปีดังกล่าว แม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ก็ตาม

ภาพที่ 14 ประเทศที่มีระบบนิเวศที่ดีที่สุด 20 อันดับแรกใน Global Startup Ecosystem Index ที่มา: StartupBlink

แม้ขณะนี้โปแลนด์จะไม่ได้ถูกจัดให้มีระบบนิเวศที่ดีที่สุด 20 อันดับต้นของโลก แต่หากประเมินว่า โปแลนด์ได้เผชิญการเปลี่ยนผ่านจากระบบคอมมิวนิสต์มาสู่เศรษฐกิจแบบเสรี และเพิ่งเข้าสู่การเป็นสมาชิก EU เพียงเมื่อ 17 ปีที่ผ่านมา ก็ต้องถือว่าโปแลนด์มีความสำเร็จในการสร้างระบบนิเวศและส่งเสริม Startup ของตนพอสมควร โดยนอกจากจะสามารถทำให้ระบบนิเวศเริ่มต้นและพัฒนาได้แล้ว ระบบนิเวศและธุรกิจ Startup ของโปแลนด์ยังสามารถต้านทานกระแสเศรษฐกิจและสังคมที่ผันผวนอย่างมากทั่วโลกอันเกิดจากภาวะโควิด-19 ได้ รวมถึงยังสามารถมีการเติบโตได้อย่างแข็งแกร่งอีกด้วย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์ดังกล่าวมีสาเหตุหลายประการ โดยการศึกษาฉบับนี้ขอจำแนกเป็น 3 ปัจจัยหลัก ๆ คือ ปัจจัยเชิงโครงสร้าง ปัจจัยเชิงนโยบาย และปัจจัยอื่น ๆ

3.4.1 ปัจจัยเชิงโครงสร้าง

3.4.1.1 ที่ตั้งและฐานประชากร

โปแลนด์มีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ค่อนข้างกึ่งกลางของทวีปยุโรป เชื่อมระหว่างยุโรปตะวันตกไปยังรัสเซียและจีน ทำให้โปแลนด์เป็นเสมือนชุมทางด้านการคมนาคม มีทางรถไฟจากจีนผ่านโปแลนด์ไปยังยุโรปตะวันตก ซึ่งทำให้ภายหลังจากการเข้าเป็นสมาชิก EU แล้ว โปแลนด์จึงสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศจำนวนมากเพื่ออาศัยความได้เปรียบของโปแลนด์ในการตั้งฐานการผลิตและขนส่งเข้าสู่ยุโรปตะวันตก การที่โปแลนด์มีประชากรกว่า 38 ล้านคน มากที่สุดในกลุ่มยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกที่เข้าเป็นสมาชิก EU พร้อมกัน เมื่อเศรษฐกิจเติบโตจากการลงทุนประกอบกับตลาดมีขนาดใหญ่ จึงทำให้โปแลนด์เป็นตลาดที่มีกำลังซื้อสูง ประชากรกินดีอยู่ดีขึ้น รวมถึงมีการศึกษาที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ โดยที่โปแลนด์มีฐานประชากรค่อนข้างมาก ทำให้บริษัทขนาดใหญ่หลายแห่งโดยเฉพาะด้าน FinTech เลือกใช้โปแลนด์เป็นเวทีทดลอง (launch pad) สำหรับการดำเนินการทางธุรกรรมทางการเงินใหม่ ๆ เช่น MasterCard ได้ทดลองใช้ระบบ PayPass หรือบริษัท Apple ได้ทดลองการใช้ Apple Pay ในโปแลนด์ก่อน⁵² ทำให้ทั้งบริษัทในโปแลนด์รวมถึง Startup ได้มีส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระบบของบริษัทใหญ่ระดับโลกตั้งแต่เริ่มต้น การเตรียมการทดลอง และสังคมโปแลนด์เองก็ได้ดูดซับเทคโนโลยีด้านการเงินในชีวิตประจำวันอย่างรวดเร็ว

3.4.1.2 การศึกษา

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าประชากรโปแลนด์กว่าร้อยละ 44 จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย มีอัตราการรู้หนังสือกว่าร้อยละ 98 โดยคนรุ่นใหม่ของโปแลนด์นิยมศึกษาสาขาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนทำให้ Harvard's Business Review จัดให้โปแลนด์มีแรงงานที่มีทักษะด้านเทคโนโลยี (tech-skilled) มากที่สุดเป็นอันดับ 5 ของโลก⁵³ และขณะนี้โปแลนด์มีนักพัฒนาซอฟต์แวร์กว่า 4 แสนคน นับเป็น pool of software developers ที่มากที่สุดในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก ดังนั้น โดยที่ธรรมชาติของธุรกิจ Startup เป็นธุรกิจที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดใหม่และนวัตกรรม จึงทำให้โปแลนด์มีฐานบุคลากรจำนวนมากที่จะพัฒนาธุรกิจด้านนี้ ซึ่งจะเห็นได้

⁵² Woszczek, N., Why to develop your FinTech solution in Poland, Hackernoon, (16 August 2018), [Online], Available from <https://medium.com/hackernoon/why-to-develop-your-fintech-solution-in-poland-15b91777e66c> [20 July 2021].

⁵³ Forget Silicon Valley: Poland is Creating Its Own Deep-Tech Startup Hub, Nasdaq, (18 August 2020), [Online], Available from <https://www.nasdaq.com/articles/forget-silicon-valley%3A-poland-is-creating-its-own-deep-tech-startup-hub-2020-08-18> [20 July 2021].

ชัดเจนจากภายหลังวิกฤตโควิด-19 ซึ่ง VC จำนวนมาก โดยเฉพาะ VC จากต่างประเทศ เพิ่มการลงทุนใน Startup ของโปแลนด์ เนื่องจากธุรกิจในโลกแห่งอนาคตหลังโควิด-19 เป็นธุรกิจที่อาจต้องลดจำนวนคน และพึ่งพานวัตกรรมและเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก

3.4.1.3 การเป็นสมาชิก EU

ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการเข้าเป็นสมาชิก EU นั้นเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางเศรษฐกิจของโปแลนด์ในเชิงโครงสร้าง ซึ่งนอกจาก EU จะมีงบประมาณจำนวนมากเพื่อสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกใหม่สามารถลดช่องว่างของการพัฒนาประเทศสมาชิก EU เดิมแล้ว ปัจจัยสำคัญคือโปแลนด์ได้รับสิทธิการเคลื่อนย้ายเสรี 4 ประการ คือ การเคลื่อนย้ายเงินทุน การเคลื่อนย้ายสินค้า การเคลื่อนย้ายบริการ และการเคลื่อนย้ายของบุคคลและแรงงาน⁵⁴ ซึ่งการเคลื่อนย้ายเสรีนี้ส่งผลให้การย้ายฐานการผลิตภายในกลุ่ม EU เป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งโดยที่โปแลนด์มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดี มีตลาดแรงงานที่มีคุณภาพ แต่ค่าแรงยังถูกกว่าเยอรมนีถึงกว่า 3 เท่าแม้จะมีพรมแดนติดกัน ทำให้บริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่ของโลกหลายบริษัท เช่น Google Intel Microsoft มาตั้งสาขาในโปแลนด์และใช้บุคลากรจากยุโรปและโปแลนด์เข้ามาทำงาน ซึ่งมีผลต่อทั้งการเรียนรู้เทคโนโลยี และการพัฒนาความร่วมมือกับ Startup ท้องถิ่นด้วย

3.4.2 ปัจจัยเชิงนโยบาย

3.4.2.1 มินนโยบายชัดเจน

ดังที่ได้กล่าวตอนต้นแล้วว่ารัฐบาลโปแลนด์มีนโยบายตั้งแต่ต้นในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานด้านนวัตกรรม และเชื่อมโยงฐานการผลิตด้านต่าง ๆ เข้ากับการวิจัยและพัฒนา ด้วยนโยบายที่ชัดเจนดังกล่าวจึงนำไปสู่การสร้างศูนย์เทคโนโลยี ศูนย์วิจัยและพัฒนา รวมถึงศูนย์บ่มเพาะธุรกิจทั้ง incubators และ accelerators ในประเทศจำนวนมาก ทั้งในกรุงวอร์ซอและเมืองต่าง ๆ ส่งผลให้การ access to technology สำหรับธุรกิจต่าง ๆ รวมถึง Startup เป็นไปได้โดยไม่ยากนัก

3.4.2.2 มีองค์กรสนับสนุนชัดเจน

โปแลนด์มีองค์กรองค์กรหลักที่มีหน้าที่ดูแลกิจการ Startup อย่างชัดเจน คือ Polish Agency for Enterprise Development (PARP) ซึ่งจะมีหน่วยงานที่เป็นองคาพยพของ PARP ในการสนับสนุน Startup ในเรื่องต่าง ๆ เช่น PFR Ventures เป็นผู้ดูแลจัดสรรทุนเพื่อสร้างและบริหารจัดการ VC หน่วยงาน Polish Investment & Trade Agency (PAIH) เพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยง Startup ของโปแลนด์หากต้องการไปแสวงหาความร่วมมือกับ Startup ในต่างประเทศ

⁵⁴ Golinowska, S., Our Europe: 15 years of Poland in the European Union, CASE, [Online], Available from: https://www.case-research.eu/files/?id_plik=6170 [21 July 2021].

เป็นต้น ดังนั้น การวางทิศทางและการติดตามนโยบาย การประสานงานกับภาคเอกชน การนำเสนองบประมาณต่อรัฐบาลเพื่อสนับสนุน Startup จึงค่อนข้างชัดเจนและเป็นเอกภาพ

3.4.2.3 มีงบประมาณสนับสนุนจำนวนมหาศาล

ตั้งแต่โปแลนด์เข้าเป็นสมาชิก EU ก็ได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนทั้งเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน พัฒนาเศรษฐกิจ และดำเนินโครงการต่าง ๆ จำนวนมาก โดยตั้งแต่ปี 2547 ที่โปแลนด์เข้าเป็นสมาชิก EU จนถึงปี 2561 โปแลนด์เป็นประเทศที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก EU สูงสุดกว่า 159.456 พันล้านยูโร (ประมาณ 6.2 ล้านล้านบาท)⁵⁵ โดยในจำนวนนี้ประมาณ 7.2 พันล้านยูโร (ประมาณ 2.8 แสนล้านบาท) ถูกกำหนดให้ไปสร้างระบบเศรษฐกิจนวัตกรรม (innovative economy) รวมถึงการสร้างระบบนิเวศให้ Startup นอกจากนี้ รัฐบาลโปแลนด์เองยังเป็นเจ้าภาพในการร่วมกับเอกชนสนับสนุนเงินทุนผ่าน VC ที่รัฐบาลให้การสนับสนุนอีกจำนวนมากดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 3.2.2 ทำให้ Startup ของโปแลนด์มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนจำนวนมาก ซึ่งแม้ในมุมมองของผู้จัดอันดับ Global Startup Ecosystem Index จะมองว่าเงินจากรัฐบาลจำนวนมหาศาลดังกล่าว อาจก่อให้เกิดอุปสงค์เทียมในธุรกิจ Startup ของโปแลนด์ แต่ก็ต้องนับว่าเงินทุนสนับสนุนในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินธุรกิจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ Startup และเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ Startup ในโปแลนด์ขยายตัวได้อย่างมาก จนเป็นพื้นฐานของความสามารถในการเติบโตได้ในช่วงวิกฤตโควิด-19

3.4.3 ปัจจัยอื่น ๆ

3.4.3.1 ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ

การเข้าถึงข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญมาก โดยภาครัฐกิจและ Startup นับเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลภาครัฐที่มีความสมบูรณ์ เนื่องจากแนวคิดใหม่ ๆ จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการใช้ข้อมูลเพื่อสร้างโมเดลทางธุรกิจ⁵⁶ และในปี 2563 โปแลนด์ได้รับการจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีอัตราการเปิดเผยการจัดเก็บข้อมูลภาครัฐสูงสุดเป็นอันดับ 5 ในประเทศ EU และได้รับยกย่องให้เป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศผู้นำ (trend-setter) ด้านความสมบูรณ์ของข้อมูล (open data maturity)⁵⁷

3.4.3.2 บทบาทภาคเอกชน

⁵⁵ Golinowska, S., Op. Cit.

⁵⁶ Open Data and Entrepreneurship, data.europa.eu, (28 February 2018), [Online], Available from: <https://data.europa.eu/en/highlights/open-data-and-entrepreneurship> [21 July 2021].

⁵⁷ Knippenberg, L., Open Data Maturity Report 2020, European Commission, (15 December 2020), [Online], Available from: https://data.europa.eu/sites/default/files/edp_landscaping_insight_report_n6_2020.pdf [21 July 2021].

ปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่มีผลต่อความสำเร็จของ Startup คือ ผลิตภัณฑ์ ทีมงาน และเงินทุน โดยคำว่าทีมงานและเงินทุนดังกล่าว นอกจากจะหมายถึงผู้มอบเงินทุนให้แก่ Startup แล้ว ยังหมายถึงความร่วมมือระหว่างผู้มอบเงินทุนในการให้ความช่วยเหลือแก่ Startup จนสามารถมีสัญญาด้านการค้าฉบับแรกต่อกันได้⁵⁸ โดยโปแลนด์นับเป็นประเทศที่มีการลงทุนและการสนับสนุนจากเอกชนค่อนข้างมาก มี VC ภายในประเทศกว่า 65 กองทุน VC จากต่างประเทศอีกกว่า 35 กองทุน มี CVC ไม่น้อยกว่า 10 บริษัท และมี Angel อีกกว่า 40 ราย⁵⁹ ซึ่งบทบาทของภาคเอกชนเหล่านี้เข้ามาสนับสนุน Startup ให้เติบโตได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ภาคเอกชนที่มีบทบาทสำคัญก็คือกลุ่ม NGOs เช่น Startup Poland ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่ตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมความเห็นจาก Startup ในโปแลนด์และนำเสนอหรือเจรจากับภาครัฐให้ทราบความต้องการที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เช่น การแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือองค์กร Startup Hub Poland ซึ่งเป็น NGOs ที่มีบทบาทหลายประการ เช่น การเป็นผู้อบรมในศูนย์บ่มเพาะ หรือการเขียนร่างโครงการเสนอเพื่อของบประมาณภาครัฐหรือ VC ให้แก่ Startup ที่ไม่คุ้นชินกับการเขียนร่างข้อเสนอทางการ เป็นต้น

3.5 ความร่วมมือระหว่างไทยและโปแลนด์ด้าน Startup

เพื่อตอบสนองต่อนโยบายประเทศไทย 4.0 และแนวคิดการทูตเชิงนวัตกรรม ประกอบกับการเล็งเห็นศักยภาพและการเติบโตด้าน Startup ของโปแลนด์ ทำให้ไทยพยายามแสวงหาความร่วมมือกับโปแลนด์เช่นกัน โดยระหว่างวันที่ 23-27 กรกฎาคม 2562 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอร์ซอ ได้ร่วมกับ NIA ได้นำคณะผู้แทนของ Startup Poland และ Startup จากโปแลนด์ 4 บริษัทเข้าร่วมงาน Startup Thailand 2019 เพื่อให้ฝ่ายโปแลนด์ร่วมนำเสนอเกี่ยวกับระบบนิเวศของโปแลนด์ และสร้างเครือข่ายระหว่าง Startup ของทั้งสองประเทศ โดยในงานดังกล่าว NIA ได้ลงนาม MOU กับ Startup Poland เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง Startup ทั้งสองฝ่าย ทำให้โปแลนด์เป็นพันธมิตรแรกของ NIA ในกลุ่มยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก และไทยเป็นพันธมิตรแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของ Startup Poland ซึ่งจากความร่วมมือตาม MOU ดังกล่าว ส่งผลให้ Startup Poland ได้เชิญผู้แทน NIA เข้าร่วมงาน Wolves Summit ซึ่งเป็นงานด้าน Startup ที่ใหญ่ที่สุดงานหนึ่งของโปแลนด์ด้วย

⁵⁸ Agata, G. and Perz, P., Startups financing in Poland, Humanities and Social Sciences, July-September 2019, [Online], Available from: <https://www.researchgate.net/publication/336920213> [21 July 2021].

⁵⁹ Swieboda, T., The ultimate map of Polish Funding Ecosystem, Innovo Venture Partners, 8 September 2020, [Online], Available from: <https://medium.com/inside-inovo/the-ultimate-map-of-polish-funding-ecosystem-80b2d3bd89be> [21 July 2020].

ต่อมาในปี 2563 สถานเอกอัครราชทูตฯ ยังได้หารือกับ NIA ในการดำเนินความร่วมมือกับ Startup Hub Poland ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์กรผู้ร่วมออกแบบและดำเนินโครงการ Poland Prize ซึ่งเป็นโครงการของโปแลนด์ในการดึงดูด Startup ต่างประเทศให้มาลงทุนในโปแลนด์อย่างเป็นรูปธรรม ให้ศึกษาการนำแนวคิดของ Poland Prize มาประยุกต์ใช้กับไทยในโอกาสและเวลาอันเหมาะสม

นอกจากนี้ ในวันที่ 21 เมษายน 2564 สถานเอกอัครราชทูตฯ ยังร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตอีก 5 แห่ง⁶⁰ และ NIA จัดงาน webinar เรื่อง “Europe-Asia Startup Day” ในการนำวิทยากรของโปแลนด์ร่วมนำเสนอเกี่ยวกับระบบนิเวศของโปแลนด์ และเปิดโอกาสให้กับ Startup ของโปแลนด์ อีก 2 รายร่วมนำเสนอโครงการ (pitch) แก่ accelerator ในโครงการ Space-F ของไทยด้วย

3.6 SOAR Analysis

โดยที่รายงานการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระบบนิเวศระหว่างไทยและโปแลนด์ว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร พิจารณาปัจจัยแห่งความสำเร็จของโปแลนด์ และวิเคราะห์ว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จดังกล่าวจะประมวลเป็นข้อเสนอหรือแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนา Startup ในไทยได้อย่างไร โดยเฉพาะในยุคหลังโควิด-19 ซึ่งทรัพยากรของรัฐบาลมีจำกัดมากขึ้น ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้แนวคิด SOAR (Strengths, Opportunities, Aspirations, Results) Analysis ในการนำเสนอการวิเคราะห์ดังกล่าว

⁶⁰ อีก 5 แห่งประกอบด้วย สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเวียนนา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปราก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงออสโล และสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมสเตอร์ดัม

ตารางที่ 2 SOAR Analysis สำหรับการพัฒนา Startup ของไทยภายหลังยุคโควิด-19

Strengths	Opportunities
1. มีนโยบายประเทศไทย 4.0 เป็นแนวทางในการส่งเสริมการสร้างระบบนิเวศด้าน Startup ร่วมกับนวัตกรรมด้านต่าง ๆ 2. มีนโยบายด้านภาษีที่ดึงดูดใจอย่างมากให้แก่ Startup จากต่างประเทศ 3. ไทยยังมี Startup ที่แข็งแกร่ง โดยเฉพาะกลุ่มที่เติบโตได้ในระหว่างโควิด-19 ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนต่อไป	1. สถานการณ์โควิด-19 เป็นโอกาสให้ทบทวนความชัดเจนและการบูรณาการขององค์กรภาครัฐด้าน Startup ทั้งในเชิงบทบาทและงบประมาณ 2. เป็นโอกาสให้ส่งเสริมสาขาการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเติบโตของ Startup ในระยะยาว 3. เป็นโอกาสให้สร้างฐานข้อมูลภาครัฐ ทั้งฐานข้อมูลเกี่ยวกับ Startup เอง และข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานของภาคธุรกิจรวมถึง Startup
Aspirations	Results
1. ตั้งเป้าให้ไทยอยู่ใน TOP 25 ของโลกใน Global Startup Ecosystem Index ภายใน 5 ปี ในสาขาที่รัฐจะส่งเสริมอย่างจริงจัง 2. ร่วมกับภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมด้านวิจัยและพัฒนาในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยใน 5 ปี เพื่อเชื่อมโยงนวัตกรรมกับ Startup ท้องถิ่น 3. มีกฎระเบียบเพื่อให้การสนับสนุน Startup ผ่าน VCs หรือในลักษณะ matching fund เป็นไปได้ง่ายขึ้นโดยมีภาครัฐร่วมรับความเสี่ยงผ่านการลงทุน การวิจัย และการเข้าสู่ธุรกิจ 4. มีระบบฐานข้อมูล Big Data อย่างแท้จริงใน 5 ปี เพื่อสนับสนุนจอยักษ์นโยบายภาครัฐ รวมถึงเป็นข้อมูลที่เปิดเผยได้ต่อภาคธุรกิจรวมถึง Startup	1. Identify สาขา Startup ที่จะส่งเสริมอย่างชัดเจน และมีงบประมาณสนับสนุนการเติบโตของ Startup ในสาขานั้นตลอดเส้นทางจนเติบโต 2. ส่งเสริมเครือข่ายมหาวิทยาลัยด้านการวิจัยของไทย ให้มี access and cooperation กว้างขวางขึ้นกับบริษัทเทคโนโลยีระดับโลก ผ่านการสนับสนุนของภาครัฐ และคงการสนับสนุนงบประมาณด้านวิจัยและพัฒนาให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ 3. ศึกษาและเสนอการแก้ไขกฎระเบียบเพื่อให้สามารถสนับสนุน Startup ในสาขาที่ identify แล้ว ให้เติบโตได้ตั้งแต่ early stage ไปถึง growth stage 4. บูรณาการข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ และออกแบบให้ใช้ได้ในลักษณะ user friendly

Aspirations	Results
5. ใช้ประโยชน์จากเครือข่ายของไทยในต่างประเทศ กล่าวคือสถานเอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศ ในการดำเนินความร่วมมือด้าน Startup กับไทยอย่างมีเป้าหมายและเป็นรูปธรรม	5. วางกลยุทธ์ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตให้มีทิศทางที่ชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อนกัน

จากตารางข้างต้น ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ปัจจัยจุดแข็ง โอกาส เป้าหมาย และวิธีการดำเนินการตามแนวคิด SOAR Analysis เพื่อพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ของระบบนิเวศ Startup ของไทยภายหลังยุคโควิด-19 ทั้งนี้ ในบทนี้จะกล่าวถึงปัจจัยด้านจุดแข็งและโอกาส และโดยที่ภายใต้กรอบแนวคิด SOAR Analysis นั้น เป้าหมายและวิธีดำเนินการเป็นเรื่องของการเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้ศึกษาจึงจะได้นำเสนอส่วนดังกล่าวในบทที่ 4 ต่อไป

3.6.1 จุดแข็ง (Strengths)

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าไทยมีจุดแข็งที่สำคัญประการแรกคือ การมีนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งรวมด้านการพัฒนา Startup เอาไว้ด้วย ซึ่งภายหลังจากการประกาศนโยบายดังกล่าวในปี 2559 จะเห็นได้ว่าทำให้เกิดการตื่นตัวในวงการ Startup ขึ้นมาก สังเกตได้จากการทำธุรกรรมของ Startup ในปี 2560 ซึ่งแม้ว่าในช่วงโควิด-19 กระแสเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0 จะซาลงบ้างเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดได้ทำให้ความสนใจของรัฐบาลและสาธารณชนหันไปสู่การต่อสู้และการจัดการกับวิกฤตการณ์เฉพาะหน้า แต่เมื่อสถานการณ์จบลงแล้วและไทยสามารถผลักดันนโยบายดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาว ก็จะเป็นนโยบาย flagship ของไทยได้ดีในการสนับสนุนระบบนิเวศ Startup ของไทยได้

จุดแข็งประการที่สองคือนโยบายภาษีของไทยในการดึงดูด Startup จากต่างประเทศถือว่าอยู่ในอัตราที่จูงใจมาก โดยเฉพาะสำหรับ Startup ในสาขาที่ส่งเสริมที่ไปลงทุนในพื้นที่ส่งเสริม เช่น EEC และนโยบายอำนวยความสะดวกในการเข้าเมือง เช่น SMART Visa ซึ่งนักลงทุนต่างชาติมีความเห็นว่าเป็นสามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้ามาลงทุนในประเทศไทยได้จริงในทางปฏิบัติ⁶¹

จุดแข็งประการที่สามคือ แม้ว่า Startup จำนวนมากต้องหยุดกิจการไปในช่วงโควิด-19 แต่ก็ยังมี Startup ที่ “รอดตาย” และเติบโตขึ้นในภาวะนี้ เช่น aCommerce (ทำธุรกิจด้าน

⁶¹ รายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานการจัดทำรายงานการพัฒนาระบบนิเวศเริ่มต้นประเทศไทย ประจำปี 2564, บริษัท ทู ดิจิทัล พาร์ค จำกัด, มิถุนายน 2564, หน้า 3.

e-commerce solutions ครัววงจร) Omise (ทำธุรกิจด้าน e-payment) Chikchic (ผู้พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อตรวจสอบอุณหภูมิและสภาพต่าง ๆ ในโรงเรือนเลี้ยงไก่) หรือกระทั่ง Flash Group ซึ่งเป็น Startup ด้าน logistics ที่สามารถก้าวสู่การเป็น unicorn ตัวแรกของไทยได้ ซึ่ง Startup เหล่านี้ต้องถือว่าได้แสดงศักยภาพให้เห็นแล้วว่าเป็น Startup ที่มีความแข็งแกร่งและมีความสามารถในการฝ่าวิกฤต หรืออยู่ใน sector ที่เหมาะแก่การเติบโตอย่างยั่งยืนภายในวิกฤตโควิด-19 ซึ่ง Startup เหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการเป็นตัวอย่างและต้นแบบของการพัฒนา Startup ของไทยในระยะต่อไป

3.6.2 โอกาส (Opportunities)

จากภาพที่ 5 จะเห็นได้ว่าระบบนิเวศของไทยมีองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับ Startup จำนวนมากซึ่งในทางปฏิบัติหากหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นมีการบูรณาการที่ดี มีการแบ่งหน้าที่ชัดเจนก็จะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในระบบนิเวศของไทย เป็นทางเลือกในการเข้าถึงแหล่งทุน และ know-how ได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม หากขาดการบูรณาการและการสื่อสารต่อสาธารณชนถึงบทบาทหน้าที่ที่อาจสร้างความสับสนให้แก่ Startup และการส่งเสริมระบบนิเวศในภาพรวมเป็นไปได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น สถานการณ์โควิด-19 จึงเป็นโอกาสที่ดีให้บทบาทความชัดเจนและการบูรณาการขององค์กรภาครัฐด้าน Startup ทั้งในเชิงบทบาทและงบประมาณ เพื่อสนับสนุน Startup ไปในทิศทางที่รัฐประสงค์และวางแผนไว้

โอกาสประการที่สองคือการวางแผนสนับสนุนให้ไทยมีการศึกษาด้าน IT/ICT หรือเทคโนโลยีอย่างจริงจังและระยะยาว ซึ่งนักศึกษาหรือแรงงานในสาขานี้ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาธุรกิจ Startup รวมถึงการพัฒนาวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ของไทย ซึ่งจากตัวเลขสถิติแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าไทยยังมีโอกาสในการพัฒนาด้านนี้ได้อีกมาก และควรใช้โอกาสนโยบายประเทศไทย 4.0 ในการวางแผนเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของ Startup และอุตสาหกรรมแห่งอนาคตด้านอื่น ๆ ในภาพรวมของไทย

ประการที่สามคือโอกาสในการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐทั้งฐานข้อมูลเกี่ยวกับ Startup เอง และข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานของภาคธุรกิจรวมถึง Startup ซึ่งการมีข้อมูลในลักษณะ Big Data ที่สามารถเข้าถึงได้ เข้าใจง่าย และไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือมีค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการสร้างโมเดลทางธุรกิจซึ่งระหว่างการศึกษารายงานฉบับนี้ ผู้ศึกษาพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในลักษณะครอบคลุม (comprehensive) ระหว่างข้อมูลของไทยกับข้อมูลของโปแลนด์ รวมถึงงานวิจัยด้านระบบนิเวศของ Startup ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องของโปแลนด์ได้ทำการศึกษาไว้ค่อนข้างละเอียดและต่อเนื่อง ดังนั้น จึงเป็นโอกาสของไทยที่จะพัฒนาฐานข้อมูลด้านนี้เช่นกัน

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานการศึกษานี้ตั้งคำถามการศึกษาไว้ 2 ประเด็นคือ (1) ระบบนิเวศของ startup ในไทยและโปแลนด์เหมือนหรือต่างกันอย่างไร และ (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาระบบนิเวศ Startup ในโปแลนด์คืออะไร และสามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาระบบนิเวศของไทย โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ได้หรือไม่ โดยตั้งสมมุติฐานไว้ว่าปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนา Startup ในโปแลนด์น่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายการส่งเสริม Startup ของไทยได้ในระดับหนึ่ง

จากการศึกษาทำให้ได้เข้าใจพื้นฐานของระบบนิเวศของทั้งสองประเทศชัดเจนมากขึ้น และทำให้เข้าใจว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างของประเทศ นโยบาย และการสนับสนุนจากภาคเอกชนมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของ Startup ของโปแลนด์ โดยปัจจัยความสำเร็จของโปแลนด์ไม่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางให้กับไทยได้ในทุกประการหรือปรับใช้ได้ทันที เนื่องจากพื้นฐานมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เช่น โครงสร้างงบประมาณ หรือพื้นฐานการศึกษาด้าน IT/ICT ของบุคลากร เป็นต้น

ทั้งนี้ รายงานการศึกษานี้ได้ใช้ SOAR Analysis เพื่อเป็นเครื่องมือในการเข้าใจภาพดังกล่าวในบทที่ 3 แล้ว และในบทที่ 4 นี้จะประมวลเป็นข้อเสนอเพื่อพัฒนาระบบนิเวศของไทยในยุคหลังโควิด-19 ต่อไป

4.1 สรุปผลการศึกษา

หากกล่าวโดยสรุปคือระบบนิเวศของไทยและโปแลนด์นั้น มีความเหมือนและความแตกต่างกันในหลายมิติ และความแตกต่างดังกล่าวก็เป็นจุดที่ชี้ให้เห็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาระบบนิเวศ Startup ของโปแลนด์

ความเหมือนที่เห็นเด่นชัด เช่น ทั้งสองประเทศถือว่ามีความโครงสร้างประชากรขนาดใหญ่เป็นตลาดให้ Startup สามารถใช้เป็นฐานในการดำเนินธุรกิจได้ อีกทั้งภาครัฐของทั้งสองประเทศมีนโยบายที่จะส่งเสริม Startup อย่างเป็นรูปธรรม พยายามจะออกกฎระเบียบมาเพื่อจูงใจในการส่งเสริม Startup ทั้งมาตรการด้านภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี โดยหากจะพิจารณาในแต่ละด้าน เช่น นโยบายด้านภาษี ก็จะมีรายละเอียดที่รัฐบาลแต่ละประเทศมีแนวทางและสัดส่วนการสนับสนุน

เชิงพาณิชย์เฉพาะตน หรือนโยบายที่ไม่ใช่ภาษีก็จะมีเครื่องมือที่รัฐบาลทั้งสองเลือกใช้ตามวิถีทางของตนเอง

ส่วนความแตกต่างของระบบนิเวศของไทยและโปแลนด์นั้นเห็นได้ค่อนข้างชัดเจน ตั้งแต่พื้นฐานของประวัติศาสตร์การพัฒนาการเมืองการปกครองที่ต่างกัน โดยระบบนิเวศของไทยพัฒนาจากการที่เอกชนเริ่มเห็นโอกาสด้าน Startup ที่เป็นกระแสความสำเร็จในวงการธุรกิจโลก และบุกเบิกการทำธุรกิจประเภทนี้ในไทย ผ่านการสนับสนุนจากการลงทุนของ VC ภาคเอกชน จากนั้นภาครัฐจึงได้เห็นความสำคัญและพยายามส่งเสริมระบบนิเวศให้แข็งแกร่งและรองรับการเติบโตของ Startup ไทยในอนาคต ในขณะที่โปแลนด์นั้นระบบนิเวศเกิดจากการวางแผนของภาครัฐและการสนับสนุนด้วยงบประมาณจำนวนมาก ผ่านองค์กรของภาครัฐที่มีบทบาทนำชัดเจน นอกจากนี้ การที่โปแลนด์เป็นส่วนหนึ่งของ EU ทำให้การเคลื่อนย้ายบุคลากรและทุนเป็นไปได้ง่ายกว่าไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นรัฐเดี่ยวซึ่งแม้ไทยจะเชื่อมโยงกับอาเซียนและมีความเปิดกว้างต่อกันในระดับหนึ่ง แต่การเคลื่อนย้ายของทรัพยากรก็ยังไม่เสรีทัดเทียม EU ได้

อีกความแตกต่างหนึ่งที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนคือความนิยมของนักศึกษาของโปแลนด์ซึ่งสนใจศึกษาด้าน IT/ICT และเทคโนโลยีจำนวนมาก โดยรัฐก็ส่งเสริมให้มีศูนย์วิจัยและพัฒนาในทุกภูมิภาคของประเทศ ส่งผลให้โปแลนด์มีบุคลากรด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์และเทคโนโลยีกลุ่มใหญ่ ในขณะที่ไทยยังนับว่ามีจุดอ่อนในด้านนี้ แต่ก็ยังเป็นโอกาสให้ไทยสามารถพัฒนาได้หากเห็นความสำคัญและตั้งเป้าในการพัฒนาอย่างจริงจัง ความแตกต่างอีกประการหนึ่งคือโปแลนด์มีความพร้อมเชิงระบบการจัดเก็บข้อมูล และการใช้ข้อมูล Big Data ค่อนข้างมาก และถือว่าเป็นประเทศชั้นนำในยุโรปในด้านดังกล่าว

บทบาท ความพร้อม และจังหวะของภาคเอกชน โดยเฉพาะ VC ในสองประเทศก็มีความแตกต่างกัน โดย VC ในโปแลนด์มีพร้อมที่จะเข้าไปร่วมลงทุนกับ Startup ตั้งแต่ช่วงตั้งต้น ในขณะที่ VC ในไทยจะรอให้ Startup สามารถตั้งตัวได้และเติบโตในระดับหนึ่งก่อน จึงจะเข้าไปลงทุนซึ่งจังหวะการเข้าลงทุนดังกล่าวมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของ Startup ในช่วงเริ่มต้นค่อนข้างมาก

4.2 ข้อเสนอแนะ

จากความเข้าใจในความเหมือนและความแตกต่างของระบบนิเวศในไทยและโปแลนด์ รวมถึงปัจจัยความสำเร็จของโปแลนด์ในการส่งเสริม Startup ข้างต้น รายงานการศึกษานี้ขอเสนอในส่วนสุดท้ายของการศึกษา คือการประมวลปัจจัยแห่งความสำเร็จของการส่งเสริมระบบนิเวศในโปแลนด์บางประการ ถอดเป็นบทเรียนและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา Startup ในไทยต่อไป

สิ่งแรกที่เห็นชัดเจนจากปัจจัยแห่งความสำเร็จไปแลนด์คืองบประมาณรัฐจำนวนมากที่ถูกอัดฉีดผ่าน VC ซึ่งไทยคงไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะสามารถทำเช่นนั้นได้ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจไทยหลังโควิด-19 ทรัพยากรของรัฐจะยิ่งถูกจำกัดและเรียงลำดับความสำคัญใหม่ ดังนั้นรายงานการศึกษาฉบับนี้ จะเสนอแนะบนพื้นฐานของความเป็นจริงและเป็นไปได้ ซึ่งเป็นไปตามตาราง SOAR ในส่วน Aspirations และ Results

4.2.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักของไทย เช่น NIA จะต้องตั้งคำถามสำคัญคือ ไทยควรส่งเสริม Startup หรือไม่ เนื่องจากโดยสถิติทั่วโลกแล้วอัตราความสำเร็จของ Startup มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น และล้มเหลวถึงร้อยละ 80 ในช่วง 5 ปี และหากพิจารณาแล้วว่าร้อยละ 10 ที่ประสบความสำเร็จดังกล่าวนี้ เมื่อเติบโตในรูปแบบ exponential ตามวิถีของ Startup จะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงพอที่รัฐสมควรสนับสนุนได้ อีกทั้งร้อยละ 90 ที่ล้มเหลวก็ไม่ใช่ล้มเหลวแบบ สูญเปล่า แต่เป็นการทำให้บุคลากรของไทยได้หัดคิดและริเริ่มทำธุรกิจ ก็นับว่าเป็นประโยชน์อีกทางหนึ่งของการส่งเสริม Startup ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตั้งหลักด้วยคำถามนี้ และตอบคำถามด้วยการศึกษาโดยสถิติจากประสบการณ์จริงของจำนวนและมูลค่าความสำเร็จและล้มเหลวของ Startup ไทยที่ผ่านมาตั้งแต่การเริ่มส่งเสริม Startup จนถึงระหว่างการเผชิญภาวะโควิด-19 ด้วยข้อมูลอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ถามและตอบโดยหลักการหรือการคาดคะเนเท่านั้น

2) หากคำตอบในข้อ (1) คือไทยยังควรส่งเสริม Startup ก็ควรเป็นไปในลักษณะที่ระบุ (identify) สาขาที่จะสนับสนุนอย่างชัดเจน โดยอาจจะเลือกส่งเสริมในสาขาที่เป็น 12 S-curve เพื่อให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมายตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ก็ได้ หรือเป็นสาขาที่เหมาะสมกับยุค New Normal หลังโควิด-19 ก็ได้ แต่ควรมีสาขาที่กำหนดชัดเจน โดยเมื่อมีสาขาชัดเจนแล้ว ก็อาจตั้งเป้าหมายว่าจะอยู่ใน TOP 25 ของ Global Startup Ecosystem Index ให้ได้ ในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 5 ปี แต่เป็นการเน้นที่ระบบนิเวศของ Startup ของสาขาที่ ตั้งเป้าของการส่งเสริมไว้ เพื่อจะได้มุ่งการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) จากประสบการณ์ของไปแลนด์ทำให้เห็นชัดเจนว่าการมีศูนย์วิจัยและพัฒนา Technology Park และศูนย์บ่มเพาะทางธุรกิจที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ รวมถึงการส่งเสริมให้เยาวชนและนักศึกษามีความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นบุคลากรเฉพาะทาง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้อุตสาหกรรมเชิงนวัตกรรมและ Startup สามารถฝ่าคลื่นลมแห่งวิกฤตการณ์ได้ เนื่องจาก องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีถือเป็นความสามารถหลัก (core competency) ของ Startup ซึ่งแน่นอนว่าการพัฒนาศูนย์เทคโนโลยี หรือการพัฒนาบุคลากรต้องใช้เวลา ดังนั้น ไทยจึงควรตั้งเป้าหมายเชิงระยะเวลาในเรื่องดังกล่าว เช่น 5 ปี โดยอาจร่วมกับเอกชน ทั้งบริษัทขนาดใหญ่ระดับประเทศและบริษัทข้ามชาติ ในการจัดตั้งศูนย์ฯ ในภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ของไทย เพื่อกระตุ้นให้การเชื่อมโยง

การผลิตสินค้ากับนวัตกรรมเป็นวัฒนธรรมของการผลิต รวมถึงการส่งเสริมการเข้าเรียนด้าน IT/ICT และเทคโนโลยีของนักศึกษาอย่างจริงจังมากขึ้น

4) ขณะนี้ รัฐบาลไทยมีกองทุนร่วมลงทุนสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม (สสว.) และกองทุนส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนการลงทุนขนาดใหญ่ ภายใต้ แนวคิด Public Private Partnership แต่ยังไม่มีความหมายรองรับกองทุนร่วมลงทุนสำหรับ Startup เป็นการเฉพาะ ซึ่งธุรกิจกลุ่มนี้เป็นธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูง แต่หากเติบโตได้ก็จะเติบโตในลักษณะก้าว กระโดด แต่การก้าวไปสู่ธุรกิจที่สามารถตั้งตัวและเติบโตได้นั้นต้องอาศัยการลงทุนและ พี่เลี้ยง (mentor) ในแต่ละระยะของการดำเนินธุรกิจ ดังนั้น หากไทยพิจารณาถึงการจำเป็นของการมี Startup ตามข้อ (1) และสามารถระบุสาขาได้อย่างชัดเจนตามข้อ (2) แล้ว ก็อาจพิจารณาจัดตั้ง กองทุนร่วมลงทุนสำหรับ Startup เพื่อแสดงให้เห็นว่าภาครัฐพร้อมร่วมรับความเสี่ยงเชิงปริมาณ และเชิญผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำปรึกษาอย่างเป็นรูปธรรมแก่ Startup ในกลุ่มนี้ ซึ่งหากสามารถจัดตั้ง กองทุนลักษณะดังกล่าวได้ นอกจากเป็นการสนับสนุน Startup ในกลุ่มนี้ที่ดำเนินธุรกิจอยู่แล้ว ยังเป็นปัจจัยดึงดูด (pull factor) ให้มี Startup รายใหม่เข้ามาสู่กลุ่มสาขาเป้าหมายเหล่านี้มากขึ้นด้วย

5) ไทยควรมีเป้าหมายในการสร้างระบบฐานข้อมูลที่เป็น Big Data อย่างแท้จริง ในทุกภาคส่วน โดยกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน เช่น ภายใน 5 ปี เพื่อให้มีฐานข้อมูลที่จำเป็น ทั้งต่อ การตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ และสามารถให้เอกชนเข้าสู่ฐานข้อมูลดังกล่าวได้ เพื่อใช้ประโยชน์ ต่อภาคธุรกิจ ซึ่งในส่วน Startup หากมีฐานข้อมูลในลักษณะดังกล่าวก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก ทั้งในเชิงการลดต้นทุนการสร้างและวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างโมเดลทางธุรกิจ การลด ความเสี่ยงจาก ข้อมูลที่อาจคลาดเคลื่อนหากต้องหาข้อมูลจากแหล่งที่ไม่น่าเชื่อถือ เป็นต้น

6) นอกจากนี้ ไทยน่าจะใช้ประโยชน์จากความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีอยู่ โดยอาจพิจารณาความร่วมมือในลักษณะ targeted region หรือ targeted country โดยมีเป้าหมาย หรือโจทย์จากส่วนกลางที่แน่ชัดว่า ในสาขาที่ไทยจะระบุจะให้ความสำคัญนั้น ประเทศใด/ภูมิภาคใด ที่ไทยจะร่วมมือด้วยและร่วมมือในด้านใด อย่างไร มีระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมายความร่วมมือ ดังกล่าวประการใด หรือจะเชื่อมโยงไทยกับประเทศในภูมิภาคเพื่อใช้ประโยชน์จากเครือข่าย Startup ของกันและกันได้หรือไม่ ซึ่งเมื่อได้โจทย์ที่ชัดเจนแล้ว ก็จะได้เพื่อใช้ประโยชน์จากเครือข่ายของ สถานเอกอัครราชทูตและทีมประเทศไทยในพื้นที่ได้ต่อไป

4.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) หน่วยงานที่เป็น focal point เช่น NIA คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น แห่งชาติ Depa อาจร่วมระดมความเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) ต่าง ๆ เกี่ยวกับ

นโยบายการส่งเสริม Startup และสาขาที่จะส่งเสริมอย่างจริงจัง เพื่อให้มีการบูรณาการด้านการสนับสนุนเชิงงบประมาณอย่างชัดเจน

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทย เช่น NIA กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และเครือข่ายพันธมิตรมหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย (Research University Network-RUN) อาจเป็นเจ้าภาพในการหารือเพื่อส่งเสริมเครือข่ายมหาวิทยาลัยด้านการวิจัยของไทย ให้มีความร่วมมือกว้างขวางขึ้นกับบริษัทขนาดใหญ่ของไทยและบริษัทข้ามชาติ ผ่านการสนับสนุน ของรัฐ รวมถึงไทยจะต้องคงงบประมาณสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและมากพอ (ในปี 2561 และ 2562 ภาครัฐมีการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนา ประมาณร้อยละ 0.20 และ 0.24 ของ GDP เท่านั้น) โดยการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ดำเนินการโดยการลงทุนของเอกชน⁶² รวมถึงการส่งเสริมความสนใจในการเรียนด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีแห่งอนาคตของเยาวชน

3) หน่วยงานต่าง ๆ เช่น NIA กระทรวงการคลัง สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) รวมถึงสมาคมด้าน Startup ต่าง ๆ อาจศึกษาและแก้ไขกฎระเบียบเรื่องการร่วมลงทุนของภาครัฐกับ Startup ในสาขาที่รัฐระบุแล้ว รวมถึงใช้ช่องทางของการเป็น ผู้ร่วมลงทุน ดังกล่าว ในการสนับสนุน Startup ให้ครบวงจร ทั้งการเงิน การวิจัย การพัฒนาธุรกิจ ความร่วมมือกับเอกชนในการหาตลาด การเชื่อมโยงกับต่างประเทศ เป็นต้น

4) หน่วยงานรัฐต่าง ๆ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อาจบูรณาการหน่วยงานภาครัฐเพื่อออกแบบและจัดทำระบบฐานข้อมูลให้ทันสมัย เป็นประโยชน์ และเข้าใจง่าย (user friendly) สำหรับภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึง Startup

5) NIA อาจร่วมหารือกับกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อบูรณาการกับสถานเอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศ ในการกำหนดแผนงานความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในลักษณะ inside-out และ outside-in เพื่อวางแผนความร่วมมือต่าง ๆ ในแง่วิธีการและระยะเวลา ให้ชัดเจน และไม่ซ้ำซ้อนกันระหว่างความร่วมมือกับไทยกับประเทศหนึ่ง และไทยกับอีกประเทศหนึ่ง

⁶² สำรวจงบ R&D ประเทศไทย เส้นทางสู่เป้าหมาย 2% ต่อ GDP, ประชาชาติธุรกิจ, 29 มิถุนายน 2563, [ออนไลน์]
แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/ict/news-483734> [25 กรกฎาคม 2564].

บรรณานุกรม

เอกสารราชการ

กระทรวงอุตสาหกรรม. ยุทธศาสตร์การพัฒนอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). กรุงเทพมหานคร, 2560.

บริษัท ทู ดิจิทัล พาร์ค จำกัด, รายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานการจัดทำรายงานการพัฒนา
ระบบนิเวศเริ่มต้นประเทศไทย ประจำปี 2564. กรุงเทพมหานคร, 2564.

Ministry of Economic Development. There is talent. There is capital. Start in Poland.
Warsaw, 2017.

Knippenberg, L. Open Data Maturity Report 2020. European Commission. Brussels,
2020.

Startup Blink. Global Startup Ecosystem Index 2021. [Online]. Available from:
<https://www.startupblink.com/startupecosystemreport.pdf> [20 July 2021].

บทความในวารสารหรือนิตยสาร

การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติครั้งที่ 1/2560. ข่าวกระทรวงการคลังฉบับ
ที่ 26/2560 (29 มีนาคม 2560). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.oic.go.th/
FILEWEB/CABINFOCENTER18/DRAWER063/GENERAL/DATA0000/
00000158.PDF](http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER18/DRAWER063/GENERAL/DATA0000/00000158.PDF) [15 กรกฎาคม 2564].

ธนชาติ นุ่มนนท์. วิกฤติบุคลากรไอซีทีไทย สู้ท้าทาย Digital Economy คงไปไม่ถึงไหน. Admission
Premium. 18 มิถุนายน 2559. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.admissionpremium.com/content/1151> [20 กรกฎาคม 2564].

ปิดฉาก 7 ปี 'Dtac Accelerate' เหตุไม่ทำเงิน. Positioning Magazine. 27 ธันวาคม 2562.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://positioningmag.com/1258802> [17 กรกฎาคม 2564].

เปิดใจ Startup ไฟแรง กับเคล็ดลับความสำเร็จของ หมู ณ์รัฐติ พิงเจริญพงศ์ แห่ง Ookbee. Plearn
by Krungsri. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://www.krungsri.com/th/plearn-
plearn/interview-moo-natavudh-ceo-of-ookbee](https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/interview-moo-natavudh-ceo-of-ookbee) [13 กรกฎาคม 2564].

เสรี วงษ์มณฑา. ระบบนิเวศของ Startup. Hunt. 6 ธันวาคม 2561. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://domnickhunterrl.blogspot.com/2018/12/startup.html> [25 มิถุนายน 2564].

Thailand 4.0 ขับเคลื่อนอนาคตสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. วารสารไทยคู่ฟ้า เล่ม 33 (มกราคม-มีนาคม 2560: 7-11.

Agata, G. and Perz, P. Startups financing in Poland. Humanities and Social Science.

July-September 2019. [Online]. Available from:

<https://www.researchgate.net/publication/336920213> [21 July 2021].

Bradley, T. Seeding a Silicon Valley: How Poland is creating a startup ecosystem from scratch. Quartz. 24 September 2012. [Online]. Available from:

<https://qz.com/3396/seeding-a-silicon-valley-how-poland-is-creating-a-startup-ecosystem-from-scratch/> [13 July 2021].

Cervantes, S. Introduction to the Thai Startup Ecosystem. Jumpstart. 13 October

2020. [Online]. Available from: <https://www.jumpstartmag.com/introduction-to-the-thai-startup-ecosystem/> [20 July 2021].

Daniels, J. Why Poland is a startup hotspot. CoFounder. 1 November 2020. [Online].

Available from: <https://www.cofmag.com/2020/11/why-poland-is-a-startup-hotspot/> [17 July 2021].

Degeler, A. The maturing ecosystem: VC funding for Polish startups up more than 800 percent in 2019. Tech.eu. 21 February 2020. [Online]. Available from:

<https://tech.eu/features/30754/the-maturing-ecosystem-vc-funding-for-polish-startups-up-more-than-800-percent-in-2019/> [2 August 2021].

Growth of Startups in Thailand and Forward Outlook. Startup in Thailand. [Online].

Available from: <https://startupinthailand.com/growth-of-startups-in-thailand-and-forward-outlook> [17 July 2021].

Looking into outsourcing? Poland should be your destination. Here are 20 reasons why in 2021. Software Mind. (1 July 2021), [Online], Available from:

<https://softwaremind.com/why-choose-poland-for-it-outsourcing-top-factors/> [17 July 2021].

Natavudh, M. Country Guide Thailand. Startup Universal. [Online]. Available from:

<https://startupuniversal.com/country/thailand/> [17 July 2021].

- Nurczyk, E. Why is Poland best for your startup?. Careers in Poland. 19 May 2007. [Online]. Available from: <https://www.careersinpoland.com/article/work/why-is-poland-best-for-your-startup> [17 July 2021].
- Stavros, J. and Cole, M. L. SOARing towards positive transformation and change. Development Policy Review. [Online]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/284380692_Appreciative_Inquiry_Research_Review_Notes_A_Research_Review_of_SOAR [26 June 2021].
- Swieboda, T. The ultimate map of Polish Funding Ecosystem. Innovo Venture Partners. 8 September 2020. [Online]. Available from: <https://medium.com/inside-inovo/the-ultimate-map-of-polish-funding-ecosystem-80b2d3bd89be> [21 July 2020].
- The State of IT Outsourcing In Poland. Ideamotive. [Online]. Available from: <https://www.ideamotive.co/it-outsourcing-poland>, [20 July 2021].
- 106 Must-know startup statistics in 2021. EMBROKER. [Online]. Available from: <https://www.embroker.com/blog/startup-statistics/>, [13 July 2021]

บทความในหนังสือพิมพ์

- กรุงเทพธุรกิจ. คลังโซว์ขึ้นทะเบียนสตาร์ทอัพแล้ว 1.7 พันราย. 10 สิงหาคม 2561. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/809982> [20 กรกฎาคม 2564].
- ไทยรัฐออนไลน์. ทางรอด “สตาร์ทอัพไทย 2021” ต้องคิดให้ไกลกว่าแผ่นดินไทย. 6 พฤศจิกายน 2563. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/tech/startup/1963736> [24 กรกฎาคม 2564].
- ปภาภรณ์ ชุณหัชชาชัย. Thailand Only การกำหนดระบบนิเวศ สำหรับ “Startup” ที่มีความต่าง. ประชาชาติ. 21 กรกฎาคม 2561. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/columns/news-193793> [25 มิถุนายน 2564].
- ประชาชาติธุรกิจ. สำรวจงบ R&D ประเทศไทย เส้นทางสู่เป้าหมาย 2% ต่อ GDP. 29 มิถุนายน 2563. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/ict/news-483734> [25 กรกฎาคม 2564].

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. สำนักงานสถิติเผยปี 59 มีผู้ทำงานด้าน ICT ในไทย 3.74 แสนคน กว่า 54.4% เรียนจบสายอื่น. 7 พฤศจิกายน 2560. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/ict/news-67153> [20 กรกฎาคม 2564].

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, NIA ลงนามความร่วมมือกับกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.nia.or.th/nia-ลงนามความร่วมมือกับกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ-กระทรวงต่างประเทศ.html> [25 มิถุนายน 2564].

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. Startup ไทยในบทบาทของ NIA. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.nia.or.th/STARTUPNIA> [23 มิถุนายน 2564].

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. STARTUP ไทย ในบทบาทของ NIA. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.nia.or.th/STARTUPNIA [13 กรกฎาคม 2564].

Katalyst, ธุรกิจสตาร์ทอัพจะเดินต่ออย่างไรหลัง COVID-19. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://katalyst.kasikornbank.com/th/blog/Pages/whats-next-for-startup-after-covid.html> [19 กรกฎาคม 2564].

Techsauce Team. ถอดบทเรียนที่คนอยากทำ Startup ต้องรู้ ก่อนเริ่มทำธุรกิจ จากซีรีส์เกาหลี Start-Up. 9 พฤศจิกายน 2563. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://techsauce.co/tech-and-biz/learning-from-start-up-korean-series-startup> [26 พฤศจิกายน 2564].

Techsauce Team. รู้จักกับ Unicorn ในวงการสตาร์ทอัพ พร้อมทิศทางการเกิด Unicorn ในไทย. 29 เมษายน 2564. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://techsauce.co/tech-and-biz/what-is-unicorn> [18 กรกฎาคม 2564].

Data.europa.eu. Open Data and Entrepreneurship. 28 February 2018. [Online]. Available from: <https://data.europa.eu/en/highlights/open-data-and-Snazyk,T.StartupEcosystemSummary>. Startup Poland. [online]. Available from: <https://startupuniversal.com/country/poland/#title-snapshot> [17 July 2021].

Embassy of the Kingdom of the Netherlands in Bangkok. Startup Ecosystem Thailand. July 2019. [Online]. Available from: www.netherlandsandyou.nl [16 July 2021].

Golinowska, S., Our Europe: 15 years of Poland in the European Union. CASE. [Online]. Available from: https://www.case-research.eu/files/?id_plik=6170 [21 July 2021].

Nasdaq. Forget Silicon Valley: Poland is Creating Its Own Deep-Tech Startup Hub.

18 August 2020. [Online]. Available from: <https://www.nasdaq.com/articles/forget-silicon-valley%3A-poland-is-creating-its-own-deep-tech-startup-hub-2020-08-18> [20 July 2021].

Reiff, N., Series A, B, C Funding: How It Works, 1 June 2021, [Online], Available from <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/102015/series-b-c-funding-what-it-all-means-and-how-it-works.asp> [18 July 2021]

Techsauce. Thailand tech startup ecosystem report 2019. slide page 32. [Online].

Available from: <https://www.slideshare.net/techsauce/thailand-tech-startup-ecosystem-report-2019-by-techsauce> [17 July 2021].

Techsauce Team. The Thai Startup Ecosystem and The NIA's Role in its Development. 21 December 2020). [Online], Available from:

<https://techsauce.co/en/tech-and-biz/the-thai-startup-ecosystem-and-the-nias-role-its-development> [18 July 2021].

Techsauce Team. The Current State of the Thai Startup Ecosystem. 24 November 2020. [Online]. Available from: <https://techsauce.co/en/tech-and-biz/the-current-state-of-the-thai-startup-ecosystem> [19 July 2021].

Woszczek, N., Why to develop your FinTech solution in Poland, Hackernoon, (16 August 2018), [Online], Available from <https://medium.com/hackernoon/why-to-develop-your-fintech-solution-in-poland-15b91777e66c> [20 July 2021].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายจีระศักดิ์ ป้อมสุวรรณ
ประวัติการศึกษา	- เศรษฐศาสตรบัณฑิต (ภาควิชาภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - Master of Public Policy Victoria University of Wellington, New Zealand
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2543-2544	เจ้าหน้าที่การทูต 3 กรมการกงสุล
พ.ศ. 2545-2546	เจ้าหน้าที่การทูต 4-5 กองสนเทศเศรษฐกิจ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2548-2552	เลขานุการโทและเลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพริทอเรีย แอฟริกาใต้
พ.ศ. 2552-2554	นักการทูตชำนาญการ กรมเอเชียตะวันออก
พ.ศ. 2554-2558	เลขานุการเอกและที่ปรึกษา สถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ ออสเตรเลีย
พ.ศ. 2558-2561	นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองแปซิฟิกใต้ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
พ.ศ. 2561-2564	ที่ปรึกษาและอัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน โปแลนด์
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา ณ กรุงวอชิงตัน